

Б. БАКУМЕНКО

Увага Дніпрокомбінатові

**Стан будівництва Дніпрокомбінату не забезпечує своєчасно
пуску нових заводів**

Наближається пуск гігантів-споживачів якісної і високоякісної сталі. Харківський і Челябінський тракторні заводи, Нижньоновгородський завод, авіазаводи і інші — вимагають в найближчому майбутньому величезної кількості високоякісної сталі і алюмінію. Проте, ще не готова металургійна база для роботи цих підприємств. Проблема якісної і високоякісної сталі практично вирішується тільки з пуском заводів Дніпрокомбінату.

Ці заводи є споживачами великої кількості електроенергії. Пуск їх і дальша робота органічно пов'язані з закінченням Дніпровської гідроелектростанції, як основної енергетичної бази Дніпрокомбінату. З цього боку (з боку енергетичної бази) не передбачається перешкод до пуску заводів Дніпрокомбінату. Дніпробуд, що дав блискучі приклади більшовицьких темпів мурування бетону, і зараз не дає підстав побоюватися за своєчасність пуску гідроелектростанції. Відставання у бетонуванні плотини, у будівництві шлюзу і гавані — успішно ліквідуються. Своєчасно розгортається робота коло монтажу турбін і генераторів гідроелектростанції. Досить побувати на плотині і гідроелектростанції, побачити цей згусток механізації будівництва і напружених темпів, щоб розвіялося побоювання за пуск Дніпровської гідроелектростанції.

Зовсім інші враження від роботи коло будівництва Дніпрокомбінату. Це колосальне масштабом будівництво (порядку мільярда карбованців, на території понад 50 кв. клм.) робить враження законсервованого будівництва. Майже на видно робітників серед рештування і арматури майбутніх корпусів. Будівничі механізми розкидані, як оази на тлі примітивних методів будівництва, що переважають. Стоять без використання два нових екскаватори за відсутністю рухомого складу, потрібного для їхнього пуску. Парові крани з'являються тільки, як гастрольори від Дніпробуду, через що ускладнюється використання всіх переваг системи збірних залізобетонних конструкцій.

Таке враження поверхового огляду Дніпровського будівництва зміцнюється і посилюється при детальній аналізі стану робіт будівництва Дніпрокомбінату.

Ще в червні цього року перевірка НК РСІ встановила, що стан робіт загрожує розривом між терміном пуску гідроелектростанції і споживачів її енергії. Було підкреслено, що тільки гостре підвищення темпу робіт може вивести будівництво із стану кризи. Заходи, накреслені НК РСІ, не були проведені в життя. Протягом минулих 3¹/₂ місяців (з 1-VI по 15-IX 1931 р.) темп будівництва не тільки не підвищено (для ліквідації

відставання), але роботи майже стабілізувалися. Будівництво просунулося тільки на дільницях, що не вирішують справи пуску і навантаження Дніпровської гідроелектростанції (закінчується учбовий комбінат і ремонтно-механічний завод); на основних же заводах-споживачах Дніпровської електростанції — роботи майже стабільні на рівні їхнього стану на 1-VI 1931 року.

Через це, відставання від пляну гостро зросло на 15-IX, проти стану на 1-VI 1931 р. Гострий розрив в стані готовності різних частин будівництва позбавляє практичної цінності просування будівництва на окремих дільницях. Такий розрив є серйозною перешкодою до своєчасного закінчення будівництва заводів Дніпрокомбінату.

Стан цього будівництва загрожує відсунути терміни пуску Дніпрокомбінату, не забезпечує своєчасного навантаження гідроелектростанції і пуску заводів автотракторної промисловости. Такі висновки стверджуються станом на окремих вирішальних дільницях будівництва.

Металургійний завод. На допоміжному цеху помітно просуваються тільки роботи коло монтажу кожухів доменних печей №№ 1 і 2. Проте, і ці роботи гостро відстають від пляну: для печі № 1 на 15-IX ц. р. виконано тільки 6,7% загального обсягу монтажних робіт, замість 70% за пляном; для печі № 2 — виконано 5,9% робіт, замість 60% за пляном. Інші роботи цеху майже стабільні на рівні їхнього стану на 1-VI 1931 р. Будівництво агломераційної фабрики зовсім не починали. Відсутність робочих рисунків не дає можливості почати роботи. Не розміщені ще замовлення на потрібне устаткування. Такий стан цієї частини будівництва загрожує пониженням продукційности роботи доменних печей (на пилуватій руді).

Розриви в стані будівництва окремих частин цеха позбавлять практичної цінності просування будівництва на окремих дільницях. Монтаж кауперів перебуває в зародковому стані; за пляном же ці роботи треба вже закінчувати. Зовсім не почато роботи коло устаткування пилосбирачів, газопроводів і повітропроводів; за пляном же ці роботи мали закінчити ще до 1-VI 1931 р. Для повітродувної станції тільки починають плянувати майданчик, що не забезпечує пуск цеху до 1 травня 1932 р. На розпочали також будувати рудного подвір'я.

Найбільш загрозово виявляється розрив у стані будівництва цеху і водопостачання доменних печей. Стан робіт коло водопостачання не забезпечує їхнього закінчення до моменту пуску доменних печей. Ці роботи ще не почато і не забезпечено потрібною кількістю труб. Не вистачає труб навіть і на дільницю, що її затоплять в найближчому майбутньому.

Такий стан цієї частини будівництва, не забезпечуючи своєчасного охолодження печей, загрожує відсунути термін їхнього пуску.

Не менш загрозово будівництво шляхів для підвозки руди до доменного цеху. Обсяг цього будівництва тільки в частині земляних робіт досягає 1 міл. куб. метр., для чого треба рік, щоб їх закінчити (в умовах фактичної забезпечености будівельними механізмами). Проте, ці роботи не починали ще зовсім. Доменні печі до моменту їхнього закінчення можуть бути відрізними від руди.

Не менш гостро відстає також і будівництво стаціонарного мартену. Трохи просунулася тільки робота коло будівлі цеху і печей №№ 1, 2, 3 і 4. Проте, і ці роботи надто відстають від пляну. Зовсім не почали роботи, що потрібні, щоб пустити цехи: регенератори, склад виливниць, стриперний відділ, міксер, скрапне подвір'я та інше.

Ще більше відстають роботи коло електромартену, електросталетопного цеху і цеху вальцювання струментальної сталі. Ці роботи майже стабільні на рівні їхнього стану на 1-VI 1931 р.

За минулі 3—5 місяців (до 15-IX), майже нема зрушення порівняльно із станом цієї частини будівництва на 1-VI ц. р.

Завод феростопів буде основним споживачем сезонної електроенергії Дніпровської гідроелектростанції і постачальником фаромангану і феросиліція для заводів і чорної металургії. Накреслено також виробництво ферохрому і феровольфраму, потрібних, щоб виробляти високоякісні сталі. Завод будується в складі 3 основних цехів (шатрів): 1) цеху № 1 — феромангану, що буде устатковано 6 печами „Міге-Перрона“ по 10.000 клв. кожна. Цей цех має давати щороку до 80.000 тонн феромангану; 2) шатер № 2 запроектовано на 3 електропечі („Міге-Перрона“) по 10.000 клв. для виробництва 20.000 тонн феросиліція; 3) цех № 3 — ферохрома і феровольфрама буде устатований 5 малими електропечами для виробництва ферохрома в кількості 4.000 тонн на рік і феровольфрама 1.500 тонн на рік.

Постановою РНК СРСР будівництво заводу феростопів визнано першочерговим в складі інших частин Дніпрокомбінату. Пуск цеху феромангану в складі 4 електропечей має бути не пізніше 1 травня 1932 р.

Стан будівництва не забезпечує пуск заводу до призначеного строку. Роботи відстають на 5 місяців і перебувають в зародковому стані: будівництво ще не вийшло із стадії земляних робіт, що готові на 90%, замість того, щоб цілком закінчити їх ще до 1-V 1931 р. Бетонне мурування нещодавно почали і тільки по шатру № 1 (виконано тільки 2% мурування фундаменту). Зовсім не почато бетонні і залізобетонні роботи на жодному з інших шатрів заводу; за планом же ці роботи треба було цілком закінчити ще до 1-VIII 1931 р. Останні роботи також не проваляються і стабільні на рівні їхнього стану на 1-VI 1931 р.

Такі темпи цієї частини будівництва Дніпрокомбінату не забезпечують своєчасного його закінчення.

Алюмінійний завод, як і завод феростопів, є основним споживачем струму гідроелектростанції і його треба було пустити в першу чергу (не пізніше 1-V 1932 р.). Фактичний же стан будівництва і його темпи не забезпечують своєчасного пуску заводу. Просунулися тільки роботи коло будівництва електролітного і електродного цехів; проте, і ці роботи дуже відстають від плану: на 15-IX 1931 р. виконано по електролітному цеху 40% проектного обсягу, замість 65% за планом. По електродному цеху роботи є в стані 16% готовності, замість 50% за планом. Будівництво інших цехів алюмінійного комбінату відстає ще більше від плану і є в стані від 2 до 8% готовності. Зовсім не почато будівництво цехів випарювання, перетоплювання креоліту і складу бокситів.

Наведені дані стверджують, що стан будівництва не забезпечує своєчасності пуску заводів Дніпрокомбінату. Реальність такої загрози посилюється гострим розривом в стані готовності окремих заводів, пов'язаних у процесі виробництва. Відставання будівництва коксових печей і вугільної важі загрожує відсунути на 8 місяців терміни їхнього закінчення, що утруднює своєчасний пуск металургійного заводу (не розрахованого на привізний кокс). За весь минулий період будівництва (по 15-IX 1931 р.) не закінчені навіть фундаменти батарей №№ 3 і 4. Роботи коло батарей №№ 1 й 2 перебувають в найпочатковому стані (0,5 проектного обсягу робіт). Зовсім не почато будівництво вугільної вежі і всі інші роботи, що потрібні для пуску коксових печей. Такий стан цих робіт загрожує непоправним зривом плану будівництва. Муру-

вання коксових печей може провадитися тільки в тепляках. Будівництво з тепляків треба закінчити до початку холодів, щоб не відкладати робіт до весни 1932 р. (себто на 8—9 місяців). Проте, до будівництва тепляків ще не приступали і ці роботи не забезпечені потрібними матеріалами.

Найбільш загрозливий стан з будівництвом вугільної вежі. Розміри її (45 метрів заввишки) виключають можливість роботи в тепляках. Через це, будівництво вежі треба закінчити в найближчі тижні (до 1-XI), щоб не відтягати на 9 місяців пуску коксових печей. Короткість стоку, що залишився, і великий обсяг цього будівництва вимагають напруженого темпу робіт. Проте, будівництво це ще не почато і не забезпечено матеріалами і будівельними механізмами.

Такий стан будівництва Дніпрокомбінату, що загрожує зривом термінів пуска заводів автотракторної промисловости і Дніпровської гідростанції в жодній мірі не можна віднести за рахунок об'єктивних причин.

Незадовільне керівництво і недостатня увага важливішим потребам будівництва є основною причиною зрива плану робіт.

З боку центру, Дніпробуду і окремих будівельних управ не було вжито заходів, потрібних для попередження зриву плану робіт. В результаті—непідготовленість будівництва у всіх факторах, що визначають темп і стан робіт.

Органи, що постачають матеріали не реагували в достатній мірі на неодноразові попередження (НК РСІ, Дніпробуду, Дніпросталі і інших будівництв) про прориви будівництва через брак будівельних матеріалів. Директиви про дорівняння Дніпрокомбінату до понадударних будівництв, першочергових щодо постачання—не виконані в жодній мірі. Систематичні недодачі важливіших будівельних матеріалів характеризують ставлення постачальницьких органів до будівництва Дніпрокомбінату.

Процент задоволення потреб в будівельних матеріалах систематично знижується. Коли на 1-VI ц. р. задоволення потреб будівництва не піднімалося вище: 20% потреби в гатунковому залізі, 13%—в рейках, 20%—в лісу круглому, 9%—в лісу пиляному і т. інш., то на 15-IX 1931 р. задоволення потреби гостро знизилася: до 2% сортового заліза, до 10%—аркушевого, до 0% трямів, швелерів, рейок, лісу круглого й пиляного. Така система постачання утруднювала розгортання робіт і підвищення їхніх темпів. В результаті—зрив плану житлобудівництва, недостача житла і, як наслідок, — незабезпеченість робсилою і високий рівень її плінності. Темп житлобудівництва зриває промбудівництво і відсовує навантаження гідростанції. З капітального житлобудівництва замість 69 тис. кв. метр. виконано на 1-IX тільки 26.311 кв. метр., при чому частина цієї площі ще не готова для використання. Барачне житлобудівництво замість 140 кв. метр. виконано (на 1-VIII) тільки—46.442 кв. метр., або 33% плану. Дніпросталі треба розмістити 6 тис. чол. монтажних робітників, наявна ж площа вистачає тільки для 1600 чел. Для розміщення потрібного техперсоналу треба 300 квартир і 100 кімнат, є ж тільки 55 квартир. В результаті,—забезпеченість робсилою не перевищує 50% потреби, а за окремими кваліфікаціями знижується до 9—11%. Плінність робсили систематично підвищується і дає такі показники:

у 1929 р.	29%
у 1930 р.	83%
у 1931 р.	112%

З кожних 100 робітників, що прибували, затрималося на будівництві:

у 1929 р.	47 чол.
у 1930 р.	44 "
у 1931 р.	25 "

Недостатня увага до обслуговування робітників і незадовільні побутові умови є також важливішою причиною плинності робітників. Неприпустима тяганина характеризує порядок приймання нових робітників. Оформлення прийому робсили тягнеться 6 день і потребує проходження через низку інстанцій, що невідомі робітникам, які прибувають. Вони блукають, шукаючи роботи, а в результаті до 25% відходить з будівництва, не ставши до роботи. Вельми антисанітарні умови життя в бараках (ночівля на підлозі, паразити і т. інш.) також збільшують плинність робітників. Стан громадського харчування дискредитує кооперацію. Не зважаючи на підвищення цін з ціллю поліпшити якість обідів, вони погіршали і викликають справедливі нарікання робітників.

Дніпросталь та інші будівельні управи, як майбутні господарі заводів, що будуються, не виявляють потрібної невідступності для забезпечення заданих темпів і своєчасного закінчення робіт. Організовані для технічного контролю будівництва, для забезпечення робіт проектами, устаткуванням і для підготування експлуатаційних кадрів, ці управи не виконали своїх завдань.

Ще на 1-VI ц. р. перевірка НК РСІ встановила незабезпеченість будівництва потрібними проектними даними. Протягом минулих 3½ місяців (по 15-IX) не досягнуто великого поліпшення в галузі проектування. До цього часу ще немає повної забезпеченості проектами робіт, що для них наступили вже терміни їхнього закінчення; з вини проектування роботи відстають на термін від 3 до 5 місяців. Розриви в термінах проектування окремих частин агрегатів утруднюють виконання готових робочих рисунків.

Стан проектування є серйозною перешкодою на шляху розвитку робіт і досягнення потрібних темпів.

На будівництві алюмінію комбінату роботи перейшли з першого півріччя в друге тільки через відставання робочих рисунків. За відсутністю проектів недовиконано на 50% земляні і залізобетонні та інші роботи. Жодних проектних даних немає для цехів спікання, мокрого оброблення та сушіння, для цеху випарювання, для цеху перекладання креоліту й інш. Такий стан проектування в чималій мірі залежить від неточности і несталости завдань Союзалюмінія. У процесі складання робочих рисунків вносили зміни в зміст основного проекту: по складу бокситів було 5 змін основного проекту; неодноразові зміни проекту були також за складу матеріалів, для цеху калькуляції і для бункерів глинки. У результаті, — Дніпробуд і його Ленінградське бюро були завантажені перепроєктуванням та виправленням рисунків.

Жоден цех металургійного заводу „Дніпросталі“ в цілому не забезпечений повністю робочими рисунками; відставання робочих рисунків загрожує зірвати термір пуску основних цехів. До цього часу ще не затверджено ескізний проект („Лурги“) агломераційної фабрики, через що затримується складання робочих рисунків. Неуточненість проекту агломераційної фабрики (розташування спеціальних стежок) затримує будування в'їзду на бункери.

До цього часу ще не уточнені і не видані для роботи рисунки розвантажувальної естакади. Відсутність розмірів рудного грейферного крану затримує уточнення цього проекту. Не з'ясоване також питання про тип бункерів для доменних печей №№ 3, 4 (залізні чи залізобетонні). Немає жодних проектних даних для будівлі розливальної машини і допоміжних цехів заводу. Для стаціонарного мартену немає ніяких проектних даних естакади для з'єднання печей і скрапного подвір'я і для допоміжних приміщень. До цього часу не видані для роботи рисунки

будівель скрапного подвір'я, складу виливниць і стриперного відділу. Використання цих проєктів затримується того, що піднесено питання про заміну залізних будівель — залізобетонними; несвоєчасне ж піднесення цього питання затримує роботу. По електромартену, не зважаючи на те, що проєкт будівлі той самий, що й стаціонарного мартену, Діпромет не забезпечує пуск цеху до травня 1932 р. Замість 15-IX 1931 р. робочі рисунки обіцяють дати тільки до березня 1932 р. Немає жодних проєктних даних для будівель: електропечей, міксера, естакади, що з'єднує хитні печі з електропечами і для допоміжних приміщень цеху.

Проєкту нагрівних печей вальцювання струментової сталі Діпромет не закінчив і його переробляє Дніпропетровська філія Дніпробуду. В результаті, зриваються терміни цієї частини будівництва: замість жовтня 1931 р. проєкт буде готовий тільки до червня 1932 р., проте, цех треба було пустити в травні 1932 р.

Не забезпечено також проєктами роботи коло будівель вальцювання конструкційної сталі в частині розташування сортових верстатів 250, 300 і 450. Немає жодних проєктних даних для хемічних цехів, конструкційної і струментової сталі і для допоміжних приміщень цих цехів. Запізнюється на 6 місяців проєктування водопостачання заводу. Не уточнені ще тепловий та газовий баланси заводу.

Для коксохемічного заводу відсутність рисунків затримує такі роботи: дезинтеграторийний відділ, коксову сортувалку, міст на коксову сортувалку. Немає жодних проєктних даних для хемзаводу; за планом же проєктування хемзаводу треба було закінчити ще до 1 вересня 1931 р.

Наведені дані стверджують, що стан проєктування не забезпечує потрібних темпів робіт і своєчасного закінчення будівництва.

З боку Дніпросталі та інших будівництв не було вжито достатньої рішучості при розміщенні замовлення на внутрішнє та імпорتنє устаткування. Своєчасне закінчення будівництва заводів Дніпрокомбінату не забезпечено станом замовлень на внутрішнє і імпорتنє устаткування.

Для Дніпросталі із 9.801 тис. крб. імпортного устаткування, потрібного на 1931 р., розміщено замовлень тільки на суму 1.540 тис. крб. або 16% потреби. До цього часу не замовлено імпорتنє устаткування, що потрібне для пуску (1-V 1932 р.) доменного цеху і заводу феростопів; не замовлено устаткування агломераційної фабрики; для алюмінійного комбінату не розміщені ще замовлення на печі „Migé“, гідравлічні преси, турбоповітродувки, газочистку, спікальні стьожки, обертові печі для цеха кальцинації, електроустаткування, шамот та інш.

Не крадий стан замовлень на внутрішнє устаткування. Чималу частину потрібного на 1931 р. устаткування зовсім не замовлено. Для Дніпросталі із потрібного на 1931 р. внутрішнього устаткування на суму 16.500 тис. крб. — розміщено тільки на суму 8.528 тис. крб. Проте, і такий процент розміщення перебільшує фактичні результати. Не розміщені ще замовлення на ковшове устаткування для стаціонарного мартену і електромартену. Не уточнені терміни („Котлотурбини“) приставки рамок і заслінок для мартенів. Не з'ясовано терміни електроустаткування для вальцівниць (600 і 800) конструкційної сталі. Із потрібних на 1931 р. залізних конструкцій в кількості 21.321 тонна, розміщено тільки 6.951 тонна або 32% потреби. Для алюмінійного комбінату із 16.398 тис. крб., що становить вартість устаткування потрібного на 1931 р., одержано (на 1-IX 1931 р.) тільки на суму 179 тис. крб., або 1% потреби. Потреба в вогнетривких матеріалах розрахована в розмірі 3 міл. тонн; до 1 ж вересня, себто — до моменту початку хутру-

вання доменних печей, нічого майже не надійшло в рахунок цієї потреби.

У розміщеній частині замовлень стверджені строки їхнього виконання відстають від термінів пуску цехів і тому відсуваються терміни пуску заводів Дніпрокомбінату.

Електроустаткування перетвірної і фідерної станції алюмініюного заводу, що замовлені ХЕМЗ'у, обіцяють виготовити в терміни, що не забезпечують своєчасний пуск заводу: до 1-V 1932 р., замість 1-I 1931 р. Розриви в термінах монтажу і приставки є і по інших видах устаткування. Для складу бокситів потрібне устаткування буде приставлено між 1-XII 1931 р. і 1-I 1932 р., тоді, як монтаж цього устаткування треба зробити між 1-IX і 1-XI 1931 р. По електролітному цеху електродного заводу стверджені терміни приставки устаткування розміщуються між 1-X 1931 р. і 1-IV 1932 р.; монтаж цього устаткування треба було почати ще з 1-VI 1931 р. Для цеху кальцинації терміни приставки устаткування відносяться до періоду з 1-XII 1931 р. по 1-IV 1932 р., тоді як монтування накреслено з 1-X 1931 р. по 1-II 1932 р. Такі ж розриви є і по інших цехах і заводах Дніпрокомбінату.

Дніпробуд, що цілком відповідає за стан будівельних робіт, виявив неприпустиму байдужість до Дніпрокомбінату. При знеособленій системі постачання, в першу чергу задовольняються потреби гідротехнічного будівництва, а Дніпрокомбінатові давали тільки залишки. Така ж система запроваджувалася і розподіляючи робилу поміж Дніпробудом і Дніпрокомбінатом. Переважне задоволення потреб Дніпробуду на шкоду Дніпрокомбінату є одною з причин зриву плану робіт.

Система форсування гідротехнічного будівництва на шкоду Дніпрокомбінату навряд чи доцільна, бо поглиблює розрив у термінах пуску гідростанції і споживачів її енергії.

Розпорошення робіт і як висновок, — розпорошення відповідальности за стан будівництва поміж Дніпробудом і окремими будівництвами було також одною з причин прориву. Дніпробуд і окремі Управи (Дніпросталь та інші) прагнули перекладати один на одного відповідальність за стан робіт. Тільки через півтора роки (від початку будівництва) прийшли до вирішення про концентрацію будівельних і монтажних робіт в руках Дніпробуду. Заходи ці запроваджують серед гарячої роботи будівельного сезону, що хворобливо відбивається на перебігові робіт.

Теперішній стан підготовки кадрів експлуатаційних робітників не забезпечує пуск і нормальну роботу заводів. Із 6.006 осіб, що треба було підготувати на дійових заводах, складено умов на 4.608 чол.; фактично ж підготовляють тільки 2.418 чол. або 30% потрібної кількості робітників. За додатковими угодами рознаряджено 1.178 чол., готовляться ж тільки 789 чол. Незадовільний також і якісний бік підготовки. Дієві заводи не в силі підготувати потрібної кількості спеціальних професій для устаткувань, що знов пускають (уперше в СРСР). Курси, що їх організувала Дніпросталь, не охоплюють потрібної кількості робітників. Незакінчено ще учбовий комбінат для підготовки кадрів. Не виконано плану закордонних командировок, щоб підготувати робітників і технічний персонал до управління устаткуванням, що вперше встановлюється.

Такий стан підготовки кадрів є серйозною загрозою нормальної роботи заводів Дніпрокомбінату, що будуються.

Наведені дані стверджують невідповідність в усіх факторах до розгортання будівництва і підвищення його темпів відповідно до призначених термінів пуску заводів Дніпрокомбінату. Виявляються також

неприпустимі тенденції рівняння на вузькі місця будівництва. Замість поширення пляну для ліквідації відставання робіт, Дніпрозаводбуд, в плянових своїх розрахунках, йде шляхом зниження темпу робіт і дальшого їх відставання. На IV квартал накреслюється зниження обсягу робіт: з 50 міл. крб. за пляном до 24 міл. крб., себто вдвое. Ще більш гостре зниження накреслюється по Дніпросталі: з 24 до 8 міл. крб., себто, — втричі менше. Такі плянові накреслення не можна розцінювати інакше, як опортунізм. В результаті — неминуче дальше відставання будівництва і непідготовленість його до робіт 1932 р.; проте, треба і уже накреслено (ВРНГ СРСР) колосальне й гостре розгортання будівництва Дніпрокомбінату. В склад його включається будівництво новотрубного заводу; поширюється майже вдвічі алюмінійний комбінат (з 15 тис. до 40 тис. тонн алюмінія); поширюється відповідно металургійна база: в складі Дніпросталі будуть збудовані ще 2 доменних печі (№№ 5 і 6) і ще один стаціонарний мартенівський цех.

Такий обсяг робіт, неминучий в найближчому майбутньому, вимагає корінної перебудови будівництва у всіх факторах, що визначають темп і масштаб робіт. Потрібно усунути всі зазначені перешкоди, що стоять на шляху розгортання робіт. Потрібний гострий злам у бік поширення будівництва і підвищення його темпів.

І. М. МОТРИЧ

Стан і шляхи поліпшення якості коксу

Обсяг продукції окремих агрегатів металургійних заводів залежить від цілої низки технологічних факторів, організації, нагляду тощо, але головне — від якості сировини — руди та коксу.

Кокс впливає на хід топлення в домні, на її продукційність і на якість металу. Підвищення якості коксу (зменшення відсотку попелу та сірки) дає економію на витраті вапняку, відповідно зростає обсяг домни, зростає й відходження доменних газів.

Для задовільного процесу топлення в домні потрібний рівномірний розподіл газів по перекроях печі, правильний розподіл температурних поясів у них тощо. М'який кокс та наявність у ньому сміття призводять до забиття циркуляції газів, збільшення тиску дуття, частих осідань шихти, порушень нормального процесу топлення, через що зменшується кількість і погіршується якість металу.

Доброї якості кокс, твердий, не засмічений, малопопільний, дає збільшення видобутку металу на 25-30%, знижує собівартість на 7-8 крб., виходить економія від зменшення транспорту на заводі, зменшується кількість браку¹⁾.

Тому проблема якості коксу, боротьба за його якість, має актуальне вирішальне значення для соціалістичного господарства.

Якість коксу залежить від цілої низки факторів, що головні з них такі: 1) склад шихти для коксування (міра спіковості та відсоткове співвідношення шарів, марок тощо); 2) стан коксових печей, правильна циркуляція газів у каналах, нагляд тощо; 3) якість шихти (відсоток попелу та сірки), способи і обсяг збагачення, якість роботи вуглезбагачень; 4) способи гасіння, відвантаження та транспортування коксу; 5) сортування коксу.

Щоб мати задовільну шихту, треба її скласти з таких компонентів, що дали б летких 20-24%, і вуглі мали б достатню спіковість. Недодержання цих умов призводить до різкого погіршення якості коксу.

Виняткове значення для металургії має, як уже зазначалося, твердість коксу.

Крім погіршення якості коксу, незадовільний склад шихти призводить ще до зменшення перепускної спроможності печей. От, наприклад, на Ірменській коксувальні тривалість коксування тепер становить 48 годин, а за правильної шихти досить було б 36 годин. Таким чином, Ірменська коксувальня, що складається з 42 печей, ємністю 6,5 тонн кожна, і з виходом коксу 70%, недодала країні за один лише рік 9 тис. тонн коксу. А коли зважити низький відсоток виходу коксу в зв'язку з великим відсотком летких, то й ще більше.

¹⁾ Див. Доповідь Комісії ВРНГ УСРР в питаннях збагачення вугілля.

Вуглі, що є від природи задовільні для коксування — марки К і КС, становлять усього 20%, без антрацитів, або 11% до всього видобутку Донбасу. На друге півріччя 1931 року загальна потреба на коксівні вуглі визначається в 7.076 тис. тонн, а вуглів марок К і КС ми зможемо дати лише 1.500 тис. тонн, або 21,2%. Таким чином, 78,8% потреби ми повинні замінити марками ПЖ і ПС, що вони тільки за відповідного добору компонентів та певного дозування, за змішування в певній пропорції, дадуть задовільні наслідки. Крім цього, шари одної марки, навіть один шар у просторі — не однорідні. Вони якісно (відсотки летких, сірки, попелу, міра спікливості) різняться один від одного. А тому питання добору компонентів, питання змішування певними пропорціями, проблема дозування не тільки по марках, шахтах, але також і по шахто-шарах, мають актуальне значення.

Кепську роботу коксової промисловості ми маємо саме на цій ділянці.

З 25 коксувальень України лише 5 з них мають вуглезмішувальні фабрики. На решті вуглезмішування провадиться на мийницях (10 коксувальень взагалі не мають мийниць). На більшості мийниць змішування недовершене, або його провадять суто формально, фактично ж його зовсім нема, через відсутність дозувальних злагод. Добір компонентів шихти до цього часу Союзкокс провадив незадовільно.

Отже, перша умова поліпшення якості коксу та металу — це складання для кожної коксувальної найліпшої якості шихти з відповідним добром компонентів та їхньої частки, так по марках, шахтах, які шахто-шарах.

Друга умова — добрані компоненти за кожною коксувальною закріпити. До цього часу постанову РПО про закріплення шахто-шарів для коксування мало здійснюється. Постерігалось явища щодакдної зміни компонентів у цілому і частки участі кожного з них окремо (Дніпропетровські, Кам'янські і ін.), що треба засудити й не припускати.

Третя умова — закріплені компоненти повинні (чого не було) відповідною кількістю (що також порушувалося) надходити в призначені пункти, крім того, на кожній коксувальні треба установити вуглезмішувальні, дозувальні споруди.

На другу половину 1931 року баянс коксівних вуглів і потребу на них Комісія ВРНГ звела з великим напруженням, що видно з такої таблиці:

Баянс коксівних вуглів (в тис. тонн ¹⁾).

Плян видобутку:

На друге півріччя 1931 р.	11.991
На 1932 рік	29.986
Підлягають виясненню	1.216

Занаряжено коксувальних устав:

На друге півріччя 1931 року	7.076
На 1932 рік	17.458

Резерв за пляном:

На друге півріччя 1932 р.	3.688
На 1932 рік	12.528

Примітка. Резерви для окремих рудоуправ забезпечувалося виходячи з фактичного відсотку виконання плану видобутку за квітень місяць.

¹⁾ З таблиці № 1 вище зазначеної Комісії.

Загальна потреба коксових заводів на другу половину 1931 року на звичайні вуглі — 7.076 тис. тонн, пляновий видобуток 10.775 тис. тонн (без тих, що підлягають виясненню), що становить 65,7%. Тому Комісія завела до компонентів шихти й частину тих вуглів, що їх визнано за потрібне піддати іспитові на коксування. З загальної кількості 1.216 тис. тонн заведено до шихти 253 тис. тонн. Характерно, що останнім часом на багатьох коксувальнях (Брянській, Рутченківській, Ольхівській і ін.). Ми мали систематичні передержування та перестої печей через брак вугілля, тоді як під боком були вуглі, що, десь-напевніш, за компонування їх відповідним відсотком могли б іти на коксування.

У 1932 році ми маємо чималі резерви, і коли виконати плян видобутку, а також визначити коксівність вуглів, що „підлягають виясненню“, якість шихти можна набагато підвищити.

Задовільним добором компонентів, виходячи з відсотку летких, спікливості тощо, проблеми якості коксу ще не розв'язується. Бо вирішальне значення мають іще відсоток вмісту попелу та сірки в окремих компонентах і в їхній суміші. Високий відсоток попелу призводить до втрат на транспортуванні, зменшує перепускную спроможність коксових печей, погіршує якість коксу, робить його багатопопільним, м'яким, що зменшує перепускную спроможність домен, погіршує їхню роботу і знижує якість металю. Негативний вплив сірки ще більший. Тому, питання знепопелювання та знесірковування вуглів має вирішальне значення.

Один з найпоширеніших способів збагачення вуглів, вживаний у Донбасі — це мокрий спосіб. Він полягає в тому, що маса вугілля потрапляє в водяну ванну з швидкобіжними струминами води. Вода зносить вугілля, що має питому вагу нижчу 2, порода ж, маючи питому вагу понад 2, — осідає.

Крім збагачування вуглів промиванням є ще спосіб пневматичного збагачування. Цей спосіб ґрунтується на тому самому принципі різності питомої ваги вугілля та породи, але замість водяної струмини вугілля піддається впливові повітряної струмини.

Спосіб примітивніший — це ручне породовідбирання. Цей спосіб полягає в тому, що вугілля після виходу з шахти на поверхню, відсортовують. Виділяють грубі сорти, вугілля подає вантажний пас, а відбиральниці, що стоять коло паса, відбирають породу.

Збагатних фабрик, що збагачують вугілля мокрим способом, ми маємо тепер на Україні 16. Дев'ять із них належать Союзкоксіві, шість — „Вугіллю“ і одна — „Сталі“. Жодна з збагатних фабрик не працює задовільно, через недостатню до них увагу адміністративно-технічного персоналу, несвоечасний ремонт, невикористання продукційної потужности, рівняння на вузькі місця тощо. З 16 дійових мийниць — тільки 8 роблять на три зміни (20 годин на добу), чотири мийниці (Ольхівська, Алчевська, Щербинівська, Ст.-Микитівська) працюють по 14 годин на добу, три мийниці (Ново-Горлівська, Ново-Микитівська, Калінінська) по 12 годин, а Горлівка № 1 усього лише 10 годин на добу. Характерно, що п'ять мийниць, що працюють 12-14 годин, належать тій організації, що повинна особливо ретельно працювати над питаннями збагачення — Союзкоксіві.

За 20-годинного робітного дня ці вісім мийниць могли б додатково збагатити 943 тис. тонн, або коло 20% до всього збагаченого за останній рік вугілля.

За пляном потреба коксувальень на перше півріччя 1931 року виражається в 6.320 тис. тонн вугілля, а збагатні фабрики, виходячи з даних

перших п'яти місяців, збагатять лише максимум 3.000 тис. тонн, або менше 50%.

Таким чином, 50% вугілля на коксові печі надходить у незбагаченому вигляді. А тим часом була цілковита змога цей відсоток набагато підвищити, навіть за тих самих умов, не роблячи додаткових витрат. Колосальні резерви збільшення частки збагачених вуглів, в основному зводились до такого:

1) Переведення всіх збагатних фабрик на 20-годинну роботу на добу збільшило б частку збагаченого вугілля на 8%.

2) Зліквідування вузьких місць, що їх виявила комісія майже на кожній мийниці. Всі вузькі місця зводяться, головним чином, до одної з частин або агрегата (елеватор, осаджувальний ящик, сита тощо) збагатної фабрики, і їм легко запобігти.

3) Посилення темпів ремонту. Ханженківська мийниця, з чудовим устаткуванням, з перепускною спроможністю 525 тис. тонн, що збільшило б частку збагаченого вугілля на 4%, але потребувало невеликого ремонту — ремонтується цілі роки і взагалі не використовується з 1918 року. Мийниці — Буросівську, Мушкетівську та Ольхівську, з цілими будівлями та великою частиною устаткування, Комісія ВРНГ виявила тільки в травні місяці 1931 року. Своєчасне відбудування цих трьох мийниць збільшило б перепускню спроможність на 1.050 тис. тонн, або на 9%. Отже, була цілковита змога, за мінімальних витрат (див. нижче), збагатити все вугілля, що йшло на коксування, і тим самим збільшити перепускню спроможність домен та підвищити якість металю.

Друге питання — якою мірою, як збагачувалося ці 50%, питання про якість роботи мийниць.

Комісія ВРНГ встановила, що якість роботи збагатних фабрик, якість їхньої продукції цілком незадовільна.

Відсоток попелу в шихті, що йде на коксові печі, на всіх чотирьох фабриках вищий майже на 2% проти митого вугілля. Це пояснюється тим, що мите, збагачене вугілля змішують з незбагаченим дрібним, що в ньому відсоток попелу доходить до 13% і перевищує попільність митого на 3-5%.

Очевидно, що менший відсоток домішувати незбагаченого вугілля, то якість шихти буде вища. Звідси висновок, що відсоток немитого дріб'язку слід зводити до мінімуму.

Зовсім недозволене явище ми маємо на багатьох мийницях Донбасу. Класу вуглів 10 мм — зовсім не збагачується, Кадіївська мийниця № 2 збагачує лише вуглі вищі 12 мм, Риківська заводська, Риківська-Юнкому, Макіївська збагачують лише вуглі вищі 10 мм. Тому то ми й маємо такі явища, що з загальної кількості звичайного вугілля, що надходить на мийниці Донбасу, фактично збагачувалося лише 65%. На окремих мийницях цей відсоток становить 33—30%. (Риківська-Юнкому, Риківська заводська, Макіївська та Ольхівська).

Відсоток немитого дріб'язку, збагачуючи навіть мокрим способом, можна набагато понизити. Бо є цілковита змога без спеціальних злягод промивати вуглі від 5 мм, а встановивши вібраційні сита, і від 1-2 мм, що ми й маємо на практиці на Ново-Горлівській, Алчевській і інших мийницях.

Крім цього, деякі мийниці (Горлівська ст., Криворізька, Ольхівська) дають чималі відходи — півпродукт досягає 6% до звичайного вугілля, що надходить на мийниці.

На мийницях Ірменській, Кадіївській великий відсоток (2,5-6%) відходить у шлями, а на мийниці Брянській, навпаки, — шлями тепер зовсім не вловлюється. На низці мийниць (Риківська, Кадіївська й інші)

миті вуглі засмічують, домішуючи до них півпродукти та шлями. Вологість шихти частенько сягає 12%. Наслідком усього вищесказаного фактична попільність коксу в Донбасі становить 12-13%, сірчастість доходить до 2%, стандартної попільності 10,9% та сірчастості 1,7% не додержувалося.

Висновки Комісії, затверджені президією ВРНГ УСРР, пропонують збагачувати вуглі від 1-3 мм, залежно від місцевих умов. Цей захід, коли його запровадити в життя, підвищить відсоток митого вугілля до 85%.

Перепускна спроможність усіх мийниць набагато зростає. Продукційність мийниць дійде: година — з 1.117 тонн до 1.875 тонн, а річна з 6.325 тис. тонн до 12.495 тис. тонн (збільшення майже вдвое), а коли дублювати мийниці, що намічено на Кам'янській, Дніпропетровській, Алчевській, — вона сягатиме 15.680 тис. тонн.

Таке збільшення продукційності йде, головним чином, за рахунок переведення всіх мийниць на 20-годинну роботу, зліквідування вузьких місць, вводу в експлуатацію чотирьох відбудованих мийниць, дублювання і, нарешті, за рахунок часткового доукомплектування. Відсоток митого вугілля зростає з 65% до 83%. Не промиватиметься тільки дуже дрібні кляси (нижчі 3 мм), що становитимуть усього-но 15%. Наслідком цих заходів якість шихти й коксу набагато зростає. Попільність коксу дійде до 9,2%, а сірчастість до 1,64%, що цілком задовольняє вимогам стандарту і набагато підвищує якість коксу проти фактичної.

Отже, ми більше ніж подвоюємо перепускну спроможність. На 20% підвищуємо відсоток митого вугілля. Цим набагато підвищуємо якість шихти, і всі ці заходи коштуватимуть усього-но 3.615 — 4.655 тис. крб.

Слід також категорично домагатися, щоб на всіх мийницях встановили обполіскувачі митого вугілля, це набагато підвищить його чистоту.

Пневматичного способу збагачення в практиці Донбасу ще не застосовується. Лише на Калінінській шахті Дніпропетровський відділ „Механзбагру“ провадить спроби на столі „Арнса“. Наслідки спроб, хоч і неповні, виходять позитивні.

Цього способу також широко вживають у закордонній практиці.

Пневматичний спосіб збагачення в умовах Донбасу має великі переваги, що полягають ось у чому:

1) Напруженість водного господарства Донбасу, що цілком не буде розв'язана ще протягом низки років. Ми маємо тепер такі явища, що воду на мийницях змінюють дуже рідко, звідси коефіцієнт її корисної дії знижується.

2) Після запровадження в життя вищезазначених заходів усе ж таки 15% дріб'язку не промиватиметься, бо промивання цього дріб'язку технічно складне (погане промивання, важкість зневоднювання) і економічно не вигідне. До того ж у Донбасі кляса вуглів 0,5 мм становить 30-60% від усієї маси коксівних вуглів.

3) До митого вугілля, що має великий відсоток вологості, звичайно домішували незбагаченого дріб'язку, що знижувало вологість і робило його придатним до коксування. Коли збагачувати весь дріб'язок мокрим способом, він матиме ще більшу вологість, ніж мите грубе вугілля і більший відсоток відходів у вигляді шлямів. Звідси впливає непридатність збагачування дуже дрібних клас мокрим способом.

4) Економічна вигідність. За мокрого способу треба встановлювати вібраційні споруди, осаджувальні ящики, складну висувальну апаратуру, що викликає потребу добудовувати будівлі, повітряний спосіб далеко простіший і дешевший.

Треба терміновим порядком провести масові досліді пневматичного збагачування дріб'язку на теперішніх мийницях і заходитися коло будування пневмофабрик. Цей захід приведе до зниження попільності шихти, до зменшення її вологості і до збільшення перепускної спроможности збагатних устав.

Як уже зазначалося, в Донбасі ми маємо 16 мийниць, що збагачують лише 50% вугілля, що йде на коксування, до того ж з цих 50% фактично збагачувалося трохи більше за половину, а решту (дріб'язок) домішувалося в незбагаченому вигляді. Таким чином, більш-менш як слід, мокрим способом, ми збагачували коло 30% вугілля, споживаного коксовою промисловістю. З загальної кількості 19 рудоуправ, де провадиться видобування коксівного вугілля, тільки в 8 з них є мийниці. З загальної кількості 25 коксувальень України тільки на 15 з них провадиться збагачування мокрим способом.

Крім цього, потреба коксувальень на друге півріччя 1931 року виражається кількістю 7.074 тис. тонн вугілля, а на 1932 рік — 17.458 тис. тонн. Після запровадження в життя заходів Комісії мийниці зможуть збагатити відповідно 5.196 тис. тонн (у 1931 році без Риківської - Юнкомівської мийниці) і 15.680 тис. тонн. До того ж продукції вугільних мийниць (Риківської - Юнкому, Ірменської, Щербинівської та Микитівської групи) лише частково йтиме коксовим споживачам: з загальної продукційности цих мийниць 1.012 тис. тонн на друге півріччя 1931 року і 3.080 тис. тонн на 1932 рік — коксувальням, згідно з затвердженими ВРНГ висновками Комісії, піде лише 334 тис. тонн у 1931 році і 401 тис. тонн у 1932 році.

Таким чином коксувальням ми зможемо дати збагаченого вугілля $5.196 - (1.012 - 334) = 4.518$ тис. тонн у 1931 році і $(15.680 - 3.080 - 401) = 13.001$ тис. тонн у 1932 році (що становитиме відповідно 63,9% у 1931 р. і 74,5% у 1932 році від потрібної їм кількості вугілля). Звідси випливає сам собою висновок про потребу нового будівництва та розгортання боротьби за якість вугілля безпосередньо на шахтах.

* * *

Проблему якості вугілля, питання зниження попільності сірчас-тості, безпосередньо при експлуатації у вибоях, лавах, ділянках та шахтах треба поставити гостро і по-більшовицькому її розв'язати. На ділі ж на місцях на цю важливу відповідальну ділянку роботи майже не звертають уваги. Господарники, партійно-професійні організації та робітничі маси на боротьбу за якість не мобілізовані. В зустрічних плянах ця ділянка частенько не знаходить собі місця. Не створено матеріальної зацікавленості (премії) серед робітників, немає стимулів до підвищення якості. В цій частині панує „знеосібка“, немає контролю над тим, якої якості вугілля ми здобуваємо від окремого вибою, шахтаря, бригади, ділянки тощо. На тих шахтах, де цей облік є, його провадять неакуратно, несистематично, і він не відбиває справжнього стану.

Як наслідок цього ми натрапляємо на обурливі, злочинні явища: наприклад, на шахті № 8 у Горлівці були випадки видачі вагонків на-гора з породою, згори присипаною вугіллям, такі самі явища були і в Кадіївській рудоуправі. На тій самій шахті на мийницю з вугіллям потрапляли колеса від шахтової вагонетки та грудки породи, що доходили до 30 ф. Постерігається гонитву за кількістю, але забувають про якість.

Ми маємо на більшості шахт Донбасу різку розбіжність між попільністю шаровою та експлуатаційною.

Збільшення попелу та сірки стається наслідком того, що вугілля в процесі видобутку та навантаження у вагонки засмічується пороною. В основному експлуатаційна попільність та сірчастість вуглїв залежить від таких моментів: 1) від своєчасного та достатнього кріплення по-крівлі та бічних порід, 2) від якості кріплення, що залежить не тільки від роботи кріпильників, а також і від якості кріпильного матеріалу, 3) від ретельності вибирання, відбирання та відгортання прошарків, коли такі є, 4) від правильної організації вантаження вугілля у ваго-нки і, нарешті, 5) від своєчасного закладання виробленого простору, перенесення риштаків, освітлення тощо.

Цими шляхами повинна йти боротьба за підвищення якості вугілля безпосередньо в процесі видобування, систематично налагоджуючи, організуючи ці процеси праці. Очевидно, треба посилити нагляд, відпо-відальність адміністративно-технічного персоналу; своєчасне кріплення, як і його якість, залежать не тільки від робітника, але й від того, чи своєчасно приставлено кріпильний матеріал, чи відповідної він якості, як до специфічних умов шару, вибою та стану робіт. Дуже часто на практиці, як це було, наприклад, на шахті № 8 у Горлівці, кріпильний матеріал приставляється до місця роботи з запізненням і невідповідної якості. Немає правильно налагодженого планування та контролю.

Треба завжди пам'ятати — що правильніше, раціональніше органі-зовані процеси видобутку та вантаження вугілля, що краще налагод-жений облік та планування, то менший відсоток попільності в експлу-атаційній пробі. Тут ми маємо зворотну залежність. У тенденції попіль-ність можна звести близько до шарової.

Треба зліквідувати знеосібку на шахтах, систематично, приблизно один раз на п'ятиденку, брати проби з окремих лав і вибоїв для визна-чення відсотку попільності, організувати систему преміювання (відбій-ників, вибійників, приступкових кріпильників, відгортальників і ін.) за зниження попільності, до того ж виходити слід не з надуманих лімітів, а в основу класти фактичну попільність робітного місця ділянки, шахти на сьогоднішній день.

Але й запровадивши в життя ці заходи та здобувши задовільні наслідки, все ж таки треба пам'ятати, що питання породовідбирання, ручного збагачування вугілля на поверхні матимуть велике значення. Цю частину роботи у нас поставлено кепсько, поперше, вибиральники породи не переведені на відрядність, не укомплектовані штати; подруге, засмічення вугільних складів та недостатнє освітлення на породовід-биральних столах і пасах; потретьє, несвоєчасний ремонт сортувалок та відсутність таких на низці шахт, наприклад, на шахті Брянській № 12 вугілля не сортують, грубі класи не виділяють, наслідком чого вугілля збагачується незначною мірою.

Над питаннями організації збагачення вугілля на поверхні працю-вали недостатньо. Безперечно, що за правильної постанови цієї роботи (переведення на відрядність, укомплектування штатів породовідбираль-ників, преміювання за перевиконання лімітів, виділення грубої класи тощо), ми досягнемо далеко більших наслідків.

* * *

Якість коксу залежить іще від способів гасіння та вибирання його. Гасіння коксу провадиться двома способами: перший спосіб найпоши-реніший у практиці Донбасу — ручне гасіння, другий спосіб — механічне гасіння.

Механічне гасіння вживають лише на п'яти уставах (Горлівській. Алчевській, Новорутченківській, Дніпропетровській та Кам'янській).

З ручного способу користуються 20 коксувальнях. Цей спосіб гасіння дуже погіршує якість коксу, збільшуючи його вологість та попільність. Воду, здебільшого, вживають брудну (Рутченківська має 7,5 г твердого послідку на літр, а Ірменська 12 г). Зроблене спробне заливання чистою водою в Рутченківці та на Ірмені дало чимале зниження попелу в коксі (до 1%). За механічного гасіння кокс занечищується меншою мірою. Велике відволожування коксу за ручного гасіння є зло для металургії, крім того воно дає величезні транспортні втрати.

Засипання коксу провадиться ручним способом (окрім п'яти устав), що призводить до несвоєчасного вибирання та прибирання його через те, що тепер бракує засипальників. Несвоєчасне прибирання коксу призводить до додаткового відволожування неприбраного коксу та до його занечищення (Ханженківські печі й інші). Механізація процесів засипання та прибирання коксу приступна для всіх устав без винятку, і її треба обов'язково запроваджувати в життя.

* * *

Ми зазначали вище, яку величезну вагу має для металургії чистота коксу. Засміченість коксу забиває домну, знижує її перепускну спроможність і погіршує якість металю. Очищення коксу від сміття на нових уставах провадиться на сортувалках. На 20 старих уставах сортувалок нема і кокс не очищується. Це призводить до зниження його якості. Наприклад, Новогорлівський кокс, відсортований має лише 1% засміченості, а Риківський, несортований — 5%. Звідси впливає очевидна потреба сортувати весь вироблюваний кокс.

Доцільно будувати сортувалки не при коксувальнях, а при металургійних заводах з таких міркувань:

1) Основні споживачі коксу є шість заводів (Риківський, Макіївський, Сталіський, Алчевський, Дніпропетровський та Дзержинський) і на трьох коксових уставах, що перебувають безпосередньо при заводах, сортувалки є, ці сортувалки можна пристосувати й для обслуговування довізного несортованого коксу. Таким чином, замість 30 намічених до побудування сортувалок, треба буде збудувати лише 3 при вищезазначених заводах. Це дасть велику економію на будівництві, сортувалки будуть досконаліші, якість їхньої роботи вища, обслуговування дешевше.

2) Багато які з печей та коксових устав стають непридатні, не кажучи про їхню дрібність. Будувати нові печі в цих пунктах недоцільно, через відсутність уловлювання, відсутність хемічних заводів. Багато з побудованих сортувалок по недовгій часі будуть змушені до бездіяльності.

3) Відходи від коксу при металургійних заводах можна буде в суміші з вугіллям використати для енергетичних цілів.

Дрібнішим споживачам треба буде давати відсортований кокс Рутченківської та Горлівської устав, що мають сортувалки і самі перебувають коло заводів.

(Закінчення в наступному номері).

Ш. НАРИСИ І ЗАМІТКИ

І. БОВАНЕНКО

Проблеми і перспективи споживання консервних виробів в УСРР на початок другої п'ятирічки

І. Нарис перший

У практиці торгівлі говорять про консерви, як про виготовлені для безпосереднього споживання, без попереднього варення або жарення, порції продукту, вміщені в банки. Банка — це єдина міра для консервів. Але крім банок той самий продукт продається для безпосереднього споживання і відкритий, на вагу. Варення або повидло в банках є консерв, а у відкритому вигляді — кондитерський виріб. Але очевидно, що споживність продукту в дуже малій мірі залежить від форми посуду, в якому її відпускається. Через те ми вважаємо, що в дослідженні перспектив споживання можна об'єднати в одну категорію продуктів кондитерські вироби і консерви, твердо пам'ятаючи про те, що окремі види цих продуктів мають специфічні умови попиту і підлягають спеціальним дослідженням щодо перспектив їхнього споживання.

Майже до останнього часу як у спеціальній економічній літературі, так і в практиці торгівлі переважав погляд на консервну продукцію, як на своєрідні сурогати, споживання яких збільшується тоді, як не вистачає природних продуктів харчування. Консервна промисловість, вважалось, переживає свою пору розквіту лише під час загостреної кризи недовиробництва звичних для людности продуктів харчування. Здавалось очевидним, що споживач за своїм здоровим інстинктом, вважає за краще харчуватись неконсервованими свіжими продуктами, яких не варять, не солять тощо, і тому вони зберігають всі вітаміни. А крім гострих моментів, коли не вистачає свіжих продуктів харчування, консервна промисловість не має широких шляхів розвитку і відповідно до попиту споживача, зосереджується на переробленні нетривких і сезонних продуктів. А в міру розвитку охолодної справи, що дає змогу зберігати продукти від псування, не переробляючи їх, консервне виробництво природно звужується: коли можна зберігати на зиму свіжі овочі, ягоди й фрукти, то непотрібно виробляти варення, повидло, овочеві консерви тощо.

Ця поширена кваліфікація консервної промисловости, як сурогатного виробництва, підсилювалась звичайно посиланням на Німеччину, де консервна промисловість переживала свою пору розквіту саме під час війни і дальшими роками після війни, в період інфляції, коли більшість людности не мала змоги харчуватись звичайними свіжими продуктами; а коли минув час гострої нестачі харчових продуктів, консервна промисловість у Німеччині звужувалась і іноді доходила до стану депресії й частинної кризи. Але цей приклад Німеччини говорить тільки про те, що консерви в певних випадках можуть відігравати роль суро-

татів і можуть замінити до певної міри свіжі продукти; але з цього не можна зробити висновку, що їм властива виключно роля сурогату і що вони входять помітною частиною в баланс харчування людности лише тоді, коли свіжих продуктів не вистачає.

У Північно-Американських Сполучених Штатах за останні десятиріччя споживання консервів невпинно зростало, при чому недостачі свіжих продуктів не відчувалось; а за останні роки, коли багато культивувалось овочі і фруктів, дедалі більша частина їх переробляється на консерви. Отже в ПАСШ продукція консервів зростає і абсолютно й відносно, випереджаючи зростання, досить інтенсивне, виробництва первинних продуктів. Розвиток охолодної справи, що ніде не набрав таких величезних розмірів, як в ПАСШ, також не затримував зростання американського консервного виробництва. Те саме можна констатувати і в частині збуту консервів в Англії, де споживання консервів також невпинно зростає, незалежно від урожаю і запасів відповідних свіжих продуктів. Взагалі помічено, що з процесом урбанізації та індустріялізації народнього господарства душеве споживання консервів зростає. Значить, характеристика консервного виробництва, як виключно сурогатного виробництва, не стверджується тепер народньо-господарськими спостереженнями і не виправдується при аналізі зв'язку розвитку відповідних галузей виробництва із неослабними процесами індустріялізації народнього господарства.

Але як треба розцінювати споживання консервів, що дедалі зростає з погляду громадської гігієни? Зазначений вище, поширений до останнього часу, погляд на консервне виробництво, що повинно лише доповняти тимчасову недостачу свіжих продуктів, сполучався з негативною оцінкою заведення консервів у харчовий бюджет людности. Гігієністи наполягали на тому, що тільки свіжі продукти, і як споживати їх у сиromу вигляді, дають здорову і найефективнішу їжу; а всі процеси консервування — варити, сушити, задимлювати і т. ін. — знищують найкорисніші для нашого організму вітаміни і через те набагато зменшують поживну цінність відповідних продуктів. Варити або переробляти іншим способом треба, з погляду гігієни харчування, тільки те, що в сиromу вигляді не перетравлюється у наших органах. От через те поширення консервів, що заміняють сирий свіжий продукт, треба вважати за явище негативне, що виправдується лише обставинами конечної потреби.

Проте дослідження останнього часу показали, що ця негативна оцінка не має жодних підстав. Особливої ваги набирають з цього погляду дослідження німецького професора Шеккерта, директора твариннофізіологічного інституту при Лейпцигському університеті. Ці дослідження доводять безперечно, що у бобових, горохових і баклажаних консервах, які виготовляються в Німеччині, є дуже багато вітамінів С, найкорисніших з овочевих вітамінів, їх більше і вони у кращому для засвоєння вигляді, ніж у зазначених продуктах домашнього виготовлення. В консервах вітамін С зберігається цілком протягом років. З цих досліджень видно, що шпинатні, капустаєні, горохові, стручкові і баклажані консерви є прекрасні і великі джерела вітамінів і часто мають їх не менше, ніж відповідна свіжа овоч. Очевидно, що у свіжому вигляді фрукти і овоч доступні для народних мас лише протягом невеликого періоду, хоч би як зберігати ці продукти охолодними засобами; а імпортові фрукти і овоч з різних країн також мало доступні для широких кол людности.

Тимчасом корисність фруктів і овочів безперечна, і поширити споживання їх у народньому харчуванні на всі доби року дуже бажано з погляду громадської гігієни. На думку проф. Шеккерта, консерви фруктів та овочі, раціонально виготовлені, є краще джерело вітамінів

для народнього харчування, цим забезпечується найефективніше за-
своювання їх протягом усього року. У Німеччині під керівництвом
проф. Лангштейна зроблено досліди годування немовлят консервами
з фруктів і овочів; ці досліди показали, що ці засоби харчування
можна застосовувати в ніжному дитячому віці з великою користю.
Отже, дослідження останніх років по різних країнах спростовують по-
переднє уявлення про те, що в процесах виготовлення консервів зни-
щуються вітаміни і що краще вживати фрукти і овочі у сирому вигляді.
Значить, негативна оцінка дедалі більшого споживання консервів у на-
родньому харчуванні замінюється позитивною оцінкою цього явища.

Коли вдатися до чужоземної практики і до практики колишньої
Росії, то побачимо, що консервне виробництво, включаючи й кондитер-
ські вироби, обслуговує дві категорії споживачів, дуже відмінні, майже
полярно протилежні своїми потребами і попитом, що становлять на різні
частини консервної продукції. Ці споживачі — буржуазно поміщицькі
шари людности, що надолужують свій харчовий бюджет неконсервовани-
ми свіжими продуктами і вдаються до консервів лише для задово-
лення витонченого смаку. Вони становлять попит виключно на консерви
делікатесного типу. Для цієї групи споживачів консервне виробництво
має значення допоміжного засобу, що дає їм змогу споживати коштовні
тонкі страви, які важко перевозити і швидко псуються, що мають не
стільки споживну, як смакову цінність. Ця група споживачів невелика,
вона складається з вершків соціальних шарів, яка мало турбується про
звичайне харчування і намагається якнайбільше поширити свій витон-
чений смак. Консервне виробництво для цієї групи споживачів зосере-
джується на виробленні делікатесів, тонких закусок. Ця закусочно-
консервна продукція не може набирати великої народньо-господарської
ваги і обмежена в розмірах свого розвитку відповідно обмеженою гру-
пою осіб, що її споживає. Делікатесний тип продукції переважає в кон-
сервній промисловості звичайно в початкових стадіях її розвитку. Ще
до заведення нашої консервної промисловості починає виявлятися на
ринку з боку найзаможніших клас людности попит на імпортні консерви
цього типу. Але в міру розвитку цього попиту починає розвиватися і
наша консервна промисловість, що базується на чужоземних зразках
і переробляє, переважно, чужоземну сировину, а наше сільське госпо-
дарство ще не встигло перейти до цього виробництва. Через деякий
час і сільське господарство відсталої країни пристосовується виробляти
делікатесну сировину, імпорту консервів і сировинних матеріалів для ви-
роблення їх звужується, і наша консервна промисловість розвивається
майже виключно як продукція делікатесних закусок, на задоволення
потреб гастрономічного характеру.

У нас до війни консервна промисловість ще не вийшла із зазна-
ченої гастрономічної фази свого розвитку. Це відбивається почасти і
тепер на структурі консервної продукції старих консервних підприємств.
Лише за часів війни у нас почали виготовляти консерви харчового типу
для масового споживача, переважно для армії. Тепер, виконуючи п'яти-
річний план, у консервній промисловості беруть курс виключно на хар-
човий консерв, що має увійти важливою частиною в харчовий бюджет
широких шарів трудящої людности.

Харчовий консерв обслуговує потреби широких мас працівників, що
дають перевагу консервованим продуктам перед свіжими, і що не мають
змоги, через змінені соціальні умови, задовольнити останніми всі свої
харчові потреби. Тут мають силу відмінні моменти сучасного життя,
зв'язані, як уже зазначено вище, з процесом урбанізації та індустріялі-
зації народнього господарства.

Перш за все харчовий склад масового споживача набагато змінився під впливом залучення жінок до виробничої діяльності і змушеного скорочення через те їхніх господарських функцій. Жінка-господарка не має змоги тепер витратити багато часу на те, щоб виготовляти у кухні їжу з первинних сирих продуктів. Розтягнутий кухняний процес у кожному окремому господарстві, характерний для минулого часу, коли увесь час жінки-господарки ішов на кухняні маніпуляції, тепер стає неможливий, коли жінка працює на виробництві. Доводиться скорочувати до мінімуму процес домашнього готування їжі. А консерви дають змогу замінити у домашньому виготовленні їжі сировий продукт переробленим або напівобробленим продуктом, що потребує лише невеликих короткочасних кухняних маніпуляцій для перетворення в готовий, придатний для безпосереднього споживання, харчовий продукт. Стручки, горох, сочавиця, буряки та ін. у сучасній кухні рідко вводяться в процес варіння, як сирові продукти; сучасні господарки найчастіше вживають стручкових, горохових, бурякових консервів, що продаються у бляшаних або скляних банках, їх треба лише недовго кип'ятити, а іноді тільки трохи нагрівати, щоб вийшов готовий продукт. Крім того тутощаджується паливо.

А ще важливіше зберігається час, що диктується сучасним становищем жінки, що працює не дома.

Отже, сучасна домашня кухня становить дедалі більший попит на консерви, як на своєрідні півфабрикати. У чималих розмірах домашнього господарства вживають консервів, як готових продуктів (компоти-соуси) і як приправу до їжі.

Це далеко вигідніше, ніж самостійне готування цих продуктів у кожному господарстві.

А ще важливіше поширення консервів, що споживаються поза домашнім господарством. Попереду харчові продукти споживались не дома лише випадково і додатково до головного харчування, що було виключно в домашніх обставинах. А сучасне міське життя висуває дедалі більшу масу людей, які або зовсім не мають домашніх обставин — домашнього господарства, або через свою роботу мусять харчуватись не дома. А в позадомашньому харчуванні консерв успішно конкурує з сирим продуктом і навіть у багатьох випадках зовсім його витискує. У ресторанах та отелях немає змоги заготовляти багато порцій, коли немає певности, що їх споживачі заберуть. А готувати порції на замовлення, коли споживачі чекають, можна тільки тоді, коли на виготовлення відповідних страв не треба багато часу, а це можливо лише при заміні сирого продукта консервом. Там, де шукість обслуговування споживача набирає великої ваги, а це одна з переваг ресторанного життя, — консерви звичайно заповнюють меню. Цим і пояснюється дедалі більше споживання консервів у сучасних великих містах, де людські маси щохвилини переміщуються на велику віддаль, у країнах з високо розвинутою промисловістю, що дає всі умови для позадомашнього харчування, як явища нормального.

До цього треба додати ще такі міркування. Деякі консерви, особливо кондитерського типу, межують з речами розкошів, в усякім разі далекі від речей першої потреби, хоч фізіологічно замінюють їх. У домашньому вжитку більшість людности сучасного міста обмежена у своєму споживанні речами першої потреби; а ласощі або їжу для гострого смаку бідна людність вживає тоді, як є зайва копійка, звичайно при позадомашньому харчуванні. Через те з поширенням позадомашнього харчування масовий споживач привчається також до споживання кондитерських виробів, а також консервів делікатесного типу.

А з переходом більшості міської людности на громадське харчування, як це має місце у нас останнім часом, консерви будуть основним нормальним продуктом харчування. На фабриках-кухнях, по громадських їдальнях, у їдальнях на виробничих підприємствах, у кооперативних їдальнях, де готування їжі дедалі більше централізується і нормалізується, тенденція до використання консервів дуже велика. Та це й природно: за великого виробництва усе тягнеться до стандарту, а в частині харчових продуктів консерви найлегше піддаються стандартизації. Коли використовуються консерви, калькуляція собівартості страв спрощується і стає більш-менш стабільною, це також має значення в справі організації харчування широких мас міської людности.

Отже можна вважати, що коли більше залучається до виробничої діяльності жіноча половина суспільства і що ширші й глибші форми позадомашнього харчування, — явища, зв'язані з урбанізацією та індустріалізацією, — то дедалі більшої ваги набирають консерви та кондитерські вироби в харчовому пайку сучасного масового споживача. Консерви — це не випадкові сурогати, що наповнюють городські ринки лише тоді, як гостро не вистає продуктів харчування, і витискуються від масового споживача тоді, як вистає звичайних харчових продуктів. Консервна продукція в широкому розумінні, включаючи кондитерські вироби, виконує певні завдання громадського порядку, що висувують об'єктивні умови сучасного життя, дуже відмінні від стародавнього ладу, індивідуального сімейного ладу. А з переходом до свідомого і систематичного проведення процесів усупільнення, з поширенням і заглибленням усіх видів кооперації та інших форм громадського господарства, з переходом до будівництва соціалізму, тенденції, що намічались попереду, до перетворення форм харчування широких мас людности, в тому числі тенденція до зросту споживання консервів, будуть виявлятися у кілька разів більше. Тому можна напевно сказати, що консервам належить майбутнє.

Зв'язок між процесами індустріалізації і дедалі більшим масовим споживанням консервів з'ясовується не тільки зазначеними вище міркуваннями, а також зіставленням окремих країн з різним ступенем індустріалізації на душове споживання в них консервів. Найбільше індустріалізована країна, ПАСШ, має найвище душове споживання консервів — 45 банок за рік на чоловіка; за нею йде Англія — 8-10 банок консервів на душу людности; далі — Німеччина, Франція — 5-7 банок; а що далі на схід, то менша індустріалізація господарства і то нище душове споживання консервів; в сучасній Польщі на душу людности припадає всього 2 банки консервів; у дореволюційній Росії душове споживання консервів становило 0,9 банки. Таку саму картину дає і споживання кондитерських виробів по різних країнах.

З усіх цих міркувань і зіставлень можна зробити лише той висновок, що перспективи споживання консервної та кондитерської продукції найсприятливіші по тих країнах, де розвиток індустріалізації ще не припинився. Щодо Радянського Союзу, де виключно швидкі темпи індустріалізації, то можна наперед сказати безперечно, що попит на консервну продукцію з боку людности дуже зростатиме.

З завершенням процесу суцільної колективізації та машинізації, сільська людність буде швидко набувати й смак і звички міського споживача і буде становити такі самі вимоги, як і індустріальне місто. Тому можна казати, що попит на консерви з боку сільської людности буде також інтенсивно зростати. Це твердження і покладено в основу п'ятирічного плану для консервної промисловости як по всьому Союзу, так і зокрема по Україні.

II

Консервна продукція у вузькому розумінні складається з двох головних видів продуктів — м'ясо-рибних і плодоовочевих консервів. Консервоване молоко стоїть на окремому місці, але покищо і на близьке майбутнє питома вага цього консерву в нашій консервній промисловості навряд чи буде значна. М'ясо-рибні консерви — це був переважний вид нашої консервної продукції за довоєнних часів, і з цього виду консервів властиво й почався розвиток нашої консервної промисловости. Але від довоєнної консервної промисловости, незначної розмірами продукції і споживання, дуже мало зосталось до цього часу. Радянським господарським органам доводиться лише рідко використовувати наявні виробничі підприємства в цій галузі промисловости, а здебільшого нове будівництво має переваги навіть з господарського розрахунку для кожного окремого підприємства. Плянове розгортання консервної промисловости відходить так далеко від довоєнних рямок цієї промисловости, що по суті справа полягає в насадженні нової галузі виробництва, що мала лише зародкове значення. В цій консервній промисловості, що майже знову будується, м'ясо-рибна частина матиме лише другорядне значення, а головна увага віддаватиметься плодоовочевій частині. Але сучасні умови викликають підсилений попит і на цей вид консервної продукції, попит, для задоволення якого треба широко розсунути рамки виробництва, через те плянове розгортання консервної промисловости Союзу захоплює і м'ясо-рибну консервну продукцію.

Обминаючи далеко-східню крабо-рибну продукцію, що стоїть на окремому місці через особливі умови виробництва і призначається майже виключно для експорту, початковий п'ятирічний план намічає збудувати один великий завод в Ленінградському краї для виробітку шпротів і кілбок, один рибо-консервний завод у місцевості Кемі, один великий м'ясо-консервний завод в Оренбурзі, один рибо-консервний завод у Гур'іві, один м'ясо-консервний завод у Покровському і один м'ясо-консервний завод в ЦЧО. А консервна продукція у м'ясо-рибній частині намічається протягом п'ятирічки така:

Роки:	Рибні:	М'ясні:
1928-29	31,7	14,7 млн. банок
1929-30	41,5	19,5 „ „
1930-31	58,8	35,7 „ „
1931-32	101,2	67,7 „ „
1932-33	154,0	105,0 „ „

За останньою редакцією п'ятирічного плану Союзконсерву виробіток м'ясо-рибної частини консервної продукції визначається такими цифрами:

М'ясні і м'ясо-рослині консерви: 1929 р. — 14,7 млн., 1930 р. — 31,2 млн., 1931 р. — 90,7 млн., 1932 р. — 183,4 млн., 1933 р. — 312,2 млн. банок; причому відсоток до загального виробітку консервної продукції мало змінюється за окремі роки — між 14 і 15%.

Рибні консерви: 1929 р. — 38,9 млн., 1930 р. — 68,8 млн., 1931 р. — 115,4 млн., 1932 р. — 154,2 млн., 1933 р. — 217,2 млн. банок; причому, до загального виробітку консервної продукції спадає з 37,5% на початку п'ятирічки до 10,2% в кінці її.

Для України початковий п'ятирічний план передбачає продукцію м'ясо-рибної частини консервів у такому обсязі: Рибні консерви: 1928-

29 р. — 10 млн., 1929-30 р. — 14 млн., 1930-31 р. — 20 млн., 1931-32 р. — 25 млн., 1932-33 — 30 млн. банок, а м'ясних за два останні роки п'ятирічки — 8 і 10 млн. банок. Але ці пляни в дійсності перевищено, бо виявилось, що попит на рибні і м'ясні консерви не можна задовольнити навіть частково, коли обмежитись рамками зазначених припущень. Правда, рибних консервів фактично вироблено 1929-30 р. менше проти плянового накреслення, а саме 12.617 тис. банок, замість намічених за пляном 14 млн.; але цієї продукції, як виявилось, було замало, і уже в окремому кварталі довелося форсувати продукцію рибних консервів і довести її до 6 млн. умовних банок (умовна банка містить 400 грамів чистого продукту).

За 1930 рік продукція рибних консервів на Україні становила 16.671 тис. умовних банок, а контрольні цифри на 1931 р. плянують виробіток — 38 млн. банок, перевищення проти початкового пляну на 90%. Ще більше перевищення пляну маємо в продукції м'ясних консервів на Україні. Уже 1929-30 р., для якого зовсім не передбачалось продукції м'ясних консервів на Україні, дав продукцію 8.974 тис. банок, а в окремому кварталі ця продукція становила 2.500 тис. банок. За весь 1930 р. вироблено 10.576 тис. банок м'ясних консервів; на 1931 р. плянується виробіток менший проти попереднього року, а саме 6.350 тис. банок, що становить 60% продукції 1930 р. Це зменшення треба було зробити через те, що не вистачало сировини і через недостачу перевозових засобів, бо нового будівництва виробничих підприємств для м'ясних консервів на Україні не намічалось. Можна напевно сказати, що продукція рибних і м'ясних консервів на Україні за останні два роки п'ятирічки набагато перевищить початкові плянові накреслення, якщо тільки вчасно налаштувати постачання сировини для консервних підприємств як старих, так і тих, що заново будуються. Отже, розвиток консервної справи у м'ясо-рибній частині на Україні, цілком забезпечений дедалі ширшим попитом, упирається у недосить зміцніле скотарство і почасти рибальство.

Плянове розгортання зазначеної частини консервної промисловости на Україні потребує виключних заходів до піднесення та оздоровлення скотарства.

З другого боку, інтенсивний розвиток радгоспного і колгоспного будівництва ставить перед усуспільненим сектором сільського господарства актуальне завдання — піднесення скотарства.¹⁾ Тому зрозуміло, що контрольні цифри на 1931 р. для консервної промисловости України намічають вкладення 570 тис. карб. у радгоспне будівництво, бо радгоспи повинні налаштувати і піднести тваринництво за найкоротший термін.

Україна дуже часто переживала депресії на м'ясному ринку. Основний шлях розвитку питання щодо піднесення тваринництва визначається тим, що корінним джерелом незадовільного стану тваринництва є та сама „несталість і економічна неможливість дрібного і малотоварового господарства по тваринництву“. (Політзвіт ЦК на XVI з'їзді ВКП(б), „Правда“ від 29 липня 1930 р.).

Основна лінія розв'язання проблеми тваринництва за постановою XVI партійного з'їзду стоїть на шляху „перш за все організації спеціальних тваринницьких радгоспів, аналогічно до зернорадгоспів, масового утворення високотоварових колгоспних ферм і швидкого поширення кормової бази“.

¹⁾ Скорочення стада на Україні 1929-30 р. пояснюється причинами не тільки економічного, а переважно соціально-економічного порядку, активним опором куркульських елементів села економічній політиці радвлadı, жорстокою класовою боротьбою.

„На основі колективізації, розвитку машиново-тракторних станцій і організації радгоспів, партія зможе здійснити гасло „догнати й випередити“ капіталістичні країни світу не тільки в галузі промисловости, де переваги великого господарства вже давно виявлено цілком очевидно, але й в галузі сільського господарства, темпи розвитку якого визначались перевагою надто малопродукційного дрібного й найдрібнішого господарства, а тепер будуть визначатись прискореним розвитком колгоспів і радгоспів, що являють собою новий тип господарства, невіданий в історії людства і вперше відкритий досвідом господарського будівництва в СРСР (Резолюції та постанови XVI з'їзду ВКП(б) М. 1930 р. 31 стор.).

Тваринництво — остання, ще мало усупільнена галузь сільського господарства і це є одна з причин відставання цієї галузі від інших галузей сільського господарства.

Цю відсталість тваринництва треба перемогти за найкоротший час. Це є центральне завдання з погляду робітничого постачання.

Тепер, коли справа постачання хліба, цукру й овочів в основному розв'язана, проблема кординального поліпшення робітничого постачання зводиться в основному до постачання продуктів тваринництва (м'ясо, масло, сало, молоко), де консерви стоятимуть на видному місці.

Розв'язання цього питання піде тим самим шляхом, яким пішло розв'язання зернової проблеми. Цей шлях — форсований розвиток великих тваринницьких радгоспів та колгоспів, товарових тваринницьких фарм. Перші кроки в будівництві тваринництва показують, що цей шлях цілком себе виправдав. За короткий термін, трохи більший як один рік, країна має помітні успіхи в справі будівництва соціалістичного тваринництва. В СРСР уже є 616 великих м'ясних, м'ясо-молочних і масляно-молочних радгоспів „Скотоводу“, „Маслотресту“ і республіканських тваринницьких трестів із загальним поголів'ям понад 2 млн. голів худоби; 450 радгоспів Свиноводу з поголів'ям 650 тис. свиней, 116 радгоспів Птицетресту з поголів'ям 1 млн. голів птиці і т. ін.

У тваринницьких радгоспах зібрано чимало надто цінних племінних тварин, в том числі імпортна худоба, цим закладається база для поліпшення породи худоби і помітного підвищення її продукційности.

Одночасно з радгоспами хутко розвиваються мережі колгоспних товарових тваринницьких фарм. До середини 1931 р. число молочних колгоспних фарм досягає 7.580, де корів буде 745 тис. голів, свинарських фарм — до 10 тис. з кількістю свиноматок 245 тис. і загальним поголів'ям 665 тис. штук, число інкубаторно-птичних станцій досягає 70 з поголів'ям птиці 1,8 млн. штук і з кількістю інкубаторів на 17 млн. яйцемісць. Починають зростати й інші колгоспні товарові фарми (вівчарські, кінярські).

Велика перевага цих колгоспних товарових фарм полягає в тому, що це є організовані великі господарства, що забезпечують раціональне господарювання, високу продукційність стада і його прибутковість.

На проблему тваринництва повинна звернути увагу вся країна, бо це в даний час не тільки найважливіша сільсько-господарська проблема з погляду поліпшення робітничого постачання, а й через те, що цю проблему надто важко розв'язати.

Перший рік будівництва соціалістичного тваринництва виявив ряд додаткових труднощів, проти усупільненого господарства.

Ці труднощі полягають в тому, що тваринництво до останнього часу залишалось найменше усупільненою галуззю і найтугніше піддавалось усупільненню, порівнюючи з іншими галузями сільського господарства.

Будівництво соціалістичних фарм тваринництва давало найжорсткішу класову боротьбу на селі. Куркуль виявив тут найбільший опір, тут його позиції були найміцніші. Агітація куркуля за знищення худоби встигла знищити чимало її і до того ж найціннішу щодо якості, бо кращі породи худоби були сконцентровані якраз у куркульських і взагалі заможних господарствах.

Дальші труднощі полягають у великій відсталості кормової бази, що її утворення потребує не тільки виробництва багато концентратів, організації сінокосіння на мільйонах гектарів, а також виробництва соковитих кормів на багато десятків мільйонів тон, і все це занадто низької механізації в цих частинах, за поганої якості і низької продуктивності худоби, з якої формується в основному стадо усупільненого тваринницького сектора, в кінцевості за найближчий термін виконати величезне будівництво тваринних дворів і будівель для розміщення худоби при дефіцитності будівельних матеріалів і недостатці будівельних кадрів, занадто гострої недостатці тваринницьких середніх і керівних кадрів.

В наслідок усіх зазначених труднощів у розгортанні тваринницьких радгоспів і фарм спостерігається відставання якісних показників роботи (недостатнє годування, поганий догляд худоби, безгосподарність, що в деяких тваринницьких радгоспах спричинилося до відходу молодняка, невиконання урядових програм будівництва радгоспів та фарм 1931 р. і т. ін.). На подолання цих труднощів та хиб і звертає увагу в останній липневій відозві ЦК та РНК, де вони вимагають рішуче звернути увагу на справу будівництва тваринницьких радгоспів, колгоспів і товарових фарм. Обмеженість сировинної бази для м'ясо-консервної промисловості особливо відбилася на процесі розвитку м'ясо-консервної промисловості останніх років. Причини цього явища вже з'ясовано вище. Тепер уже немає жодного сумніву, що найближчим часом зусиллям усіх сил країни тваринницьку проблему буде розв'язано, м'ясо-консервна промисловість матиме потрібну їй сировину.

А розвиток м'ясо-консервної промисловості у зв'язку з розв'язанням сировинного питання, ставить цю промисловість на твердий ґрунт і відкриває перед нею зовсім інші перспективи для плянового розвитку.

Далеко краще стоїть справа з сировинною базою для плодоовочевої промисловості. Якщо плодоовочева промисловість у розвинутих країнах капіталізму цілком підпорядковується об'єктивним закономірностям і стихійному попиту ринку, то в нас утворюються плянові умови для розвитку консервної промисловості.

У складанні контрольних чисел Наркомпостачання разом з відповідним госпоб'єднанням зараховує потреби внутрішнього споживання та експорту, зараховує потреби старих і нових консервних заводів в сировинній базі і дає замовлення НКЗ, який на основі цих даних плянує у близьких районах розміщення даних заводів поширення засівних площ.

Те саме, звичайно з певним застереженням, можна віднести до сировинної бази в частині плодів для консервної промисловості. Тут спостерігаються не тільки труднощі виробництва цих продуктів, скільки збирання, зберігання і транспортування, оскільки покищо небагато з огульного збору цих культур переробляється, іде для потреб консервування.

Провідною думкою у проектуванні темпів зростання сировинних ресурсів є те безперечне твердження, що розвиток сировинної бази для промисловості „самопливом“ не може забезпечити мінімальних потреб консервної промисловості.

У багатьох галузях харчоіндустрії сировинна проблема є основний ліміт дальшого розвитку. Оскільки це так, з народньо-господарського погляду (підвищення матеріального рівня працівників у зв'язку із здійсненням п'ятирічки, потреба корінного поліпшення постачання і харчування у зв'язку з індустріалізацією країни і підвищення культурного рівня) потрібна уперта боротьба за покриття сировинного дефіциту в консервній промисловості.

Темпи зростання харчової проблеми, урожайності, вихід сировини, огульний і товаровий збір може бути тільки в наслідок реалізації цілого комплексу глибоко обміркованих пляново-економічних агрокультурних і організаційних заходів до радикальної реконструкції сировинного господарства. Треба за найкоротший термін добутися не тільки підвищення урожайності і виходу сировини з одиниці площі, стандартизації його, треба закінчити техніко-економічну реконструкцію, розвинути систему контрактації, здійснити правильну політику цін, закінчити районування, спеціалізацію основних районів для плодів та овочі, щоб збільшити прибутковість.

Очевидно, що підвищення урожайності неможливе без селекційної роботи, без вирощування якісно-добірних сортів (плоди та овоч), без мінерального добрива, без проведення зоотехнімуму (тваринництво), без постачання для колективів відповідного реманенту, машин тощо.

Сукупність усіх зазначених заходів, переведених пляновим порядком, забезпечить у найкоротший термін розв'язання сировинної проблеми для консервної промисловості.

Перспективи потенціального споживання консервної продукції дуже широкі в Радянському Союзі взагалі і зокрема на Україні. А зріст споживання, навіть той, що лише намічається як можливий, безперечно стимулює розвиток продукції сировини, в даному разі тваринництва й рибальства. Тимчасові труднощі в галузі тваринництва — явище тимчасове, перехідне, і коли воно перейде, дедалі більше споживання м'ясних і рибних консервів буде більш-менш стало.

Але не зважаючи на зазначені сприятливі обставини, головну увагу плянові органи звертають, як сказано, не на м'ясо-рибну, а на плодоовочеву консервну промисловість. За початковим п'ятирічним пляном передбачалося виробити по підприємствах, підрядних ВРНГ:

Овочевих консервів: 1928-29 р. — 26,1 млн., 1929-30 р. — 32,5 млн., 1930-31 р. — 37,0 млн., 1931-32 р. — 68,0 млн., 1932-33 р. — 92,0 млн. банок.

Фруктових консервів: 1928-29 р. — 8,5 млн., 1929-30 р. — 17,5 млн., 1930-31 р. — 28,5 млн., 1931-32 р. — 44,0 млн., 1932-33 р. — 59,0 млн. банок.

Баклажанних консервів: 1928-29 р. — 42,5 млн., 1929-30 р. — 72,5 млн., 1930-31 р. — 101,0 млн., 1932-33 р. — 154,0 млн. банок.

П'ятирічний плян Союзконсерву у плодоовочевій частині також кілька разів змінювався в бік збільшення. В останній своїй редакції він установлює такий обсяг виробітку плодоовочевої консервної продукції:

Овочеві консерви: 1929 р. — 20,6 млн., 1930 р. — 76,9 млн., 1931 р. — 199,0 млн., 1932 р. — 434,7 млн., 1933 р. — 843,9 млн. банок; причому відсоток до загального виробітку консервної продукції підіймається від 19,8% на початку п'ятирічки до 39,7% на кінці.

Фруктові консерви: 1929 р. — 7,8 млн., 1930 р. — 25,4 млн., 1931 р. — 62,7 млн., 1932 р. — 157,9 млн., 1933 р. — 258,2 млн. банок; відсоток до всієї консервної продукції на початку п'ятирічки становить 7,6%, а на кінці її 12,2%;

Баклажанні: 1929 р. — 21,8 млн., 1930 р. — 24,3 млн., 1931 р. — 132,2 млн., 1932 р. — 289,0 млн., 1933 р. — 483,7 млн. банок; відсоток до всієї консервної продукції на початку п'ятирічки 21%, на кінці—22,8%.

Для України за початковою редакцією п'ятирічного пляну передбачався виробіток овочевих консервів за перші три роки п'ятирічки по 5 млн. банок на рік, 1931-32 р. — 10 млн. банок, 1932-33 р. — 20 млн. банок.

Фруктових: 1929-30 р. — 5 млн., 1930-31 р. — 5 млн., 1931-32 р. — 7 млн., 1932-33 р. — 10 млн. банок.

Баклажанних: 1928-29 р. — 10 млн., 1929-30 р. — 10 млн., 1930-1931 р. — 10 млн., 1931-32 р. — 15 млн., 1932-33 р. — 30 млн. банок.

Динаміка питомої ваги української консервної продукції до всієї продукції за окремими видами визначається такою таблицею:

	Р о к и				
	1929	1930	1931	1932	1933
М'яені	8,1	31,8	30,5	30,2	23,4
Рибні	21,7	23,2	26,0	22,0	15,7
Овочеві	24,8	31,9	27,7	27,3	21,4
Баклажанні	27,5	26,4	28,7	28,4	24,3
Фруктові	37,0	31,1	25,4	26,1	25,3

Україна — один із шости районів, що входять до складу Радянського Союзу і займають виключне місце своєю плодоовочевою продукцією, — це Північний Кавказ, Україна, Дагестан, Крим, Узбекистан і ЗРФСР. Більша половина огульного збору плодів та овочі припадає на ці райони. А для деяких плодів та овочі питома вага цих районів у загальному огульному зборі Союзу ще більша. Наприклад, у зборі кісточкових порід фруктів зазначені райони дають 65%, серед них Україна стоїть на першому місці, у зборі баклажан на Україну припадає 29%. Взявши до уваги, що в свіжому вигляді плоди та овоч мало транспортабельні, і для перероблення в консерви довіз фруктів, ягід та овочів на віддалі понад 25-30 км. з господарського погляду нераціональний, ми можемо сказати, що при розгортанні плодоовочевої консервної промисловості на частку України має випасти зовсім мала частина нових споруджень і нових капітальних вкладень.

На погляд складачів п'ятирічки розвиток нашої консервної промисловості, вірніше, насадження і широке розгортання цієї, майже заново будованої галузі промисловості (бо стара, довоєнна консервна продукція незначна і має делікатесно-закусочний характер, тому її не зараховується) піде переважно по лінії плодоовочевій, хоч ми вважаємо, що набагато має поширитись м'ясо-рибна консервна продукція. Наші керівні плянові органи, зосереджуючи головну увагу на плодоовочевій консервній справі, виходили з тих міркувань, що в міру зростання обсягу нашого виробництва в різних галузях народного господарства перш за все дедалі очевидно, що кожна прогресивна галузь обробної промисловості справляє певний вплив на ту галузь добувальної промисловості або сільського господарства, що постачає їй сирові матеріали. І там, де помічається певне зрушення в сільському господарстві, вплив обробної промисловості, що збігається з лінією цього зрушення, буде особливо сприятливий, якщо плянові господарські заходи будуть підтримувати взаємочин між сільським господарством і відповідною галуззю

промисловості і буде наперед усуватись можлива диспропорційність на шляху розвитку виробництва.

На Україні, де хліборобство відіграє ще дуже поважну роль, покищо мало розвинуті плодоовочеві культури. Абсолютними цифрами урожаїв плодів та овочів, звісно, величезні, і чимало з валового збору цих культур псується через недостачу засобів переробітку, перевозу і зберігання, але народньо-господарське значення наших плодоовочевих культур зовсім незнане. За низької товаровості нашої плодоовочевої продукції, наше надто розпорошене плодоовочеве господарство в темпах свого розвитку відстає від інших галузей сільського господарства. Звідси диспропорційність у розвитку частин сільського господарства, що виявляється переважно у певній відсталості і покищо загальному темпі розвитку нашого плодоовочевого господарства. А тимчасом по всіх передових країнах з розвинутим хліборобством (ПАСШ, Франція, Англія та ін.) в сучасних умовах дедалі більше уваги приділяється плодоовочевим культурам, у форсованому розвитку яких зацікавлені аграрні кола знаходять єдиний вихід з сучасної аграрної кризи. При цьому всі розрахунки показують, що плодоовочеві культури вигідніші проти інших сільсько-господарських культур. Відсталість нашого плодоовочевого господарства, звісно, не випадкове явище і його не можна пояснювати виключно млявістю нашого хлібовиробника. Вона безперечно зумовлюється малим розвитком у нас покищо шляхів сполучення, недостатніми засобами зберігання й перевозу таких нетривких продуктів як фрукти та овочі і переважно незначними розмірами споживання цих продуктів, а також малим попитом на них з боку нехліборобської людності.

З другого боку, все, що сприяє зростанню цього попиту, безперечно повинно стимулювати форсований розвиток плодоовочевого господарства. Консервування плодів та овочів робить їх доступними для масового споживача, незалежно від місця й сезону. Розгортання плодоовочевої консервної промисловості — один з дійсних засобів до стимулювання й підбуджування розвитку плодоовочевих культур, причому їхня товаровість збільшується, і продукція набирає стандартного характеру.

Стара консервна промисловість Росії переробляла трохи більш як 1% товарової кількості плодів та овочів. Але плодоовочева товаровість у довоєнній Росії становила лише частину огульного збору плодів та овочів, тому виробниче споживання останньої визначалось у частках відсотку до огульного збору. Відповідно до цього і вплив старої консервної промисловості на садівництво й городництво був надто малий. По закінченні п'ятирічки передбачається за пляном виробіток плодоовочевих консервів, з 4,5% товарової частини збору. І ця кількість не така велика, щоб можна було сподіватись на виявлення впливу її на обсяг нашого плодоовочевого господарства. А коли базуватись на прикладі ПАСШ і мати перед очима той широкий вплив, що справляє плодоовочева консервна промисловість, особливо за останні роки на американське садівництво та городництво, то перспективи, що відкриваються для нашого плянового господарства, будуть широкі.

В ПАСШ овоч промислового значення становить 54% від загального збору; баклажани становлять 30% від огульного збору овочів, і 77% з них переробляється на консерви; стручкові культури становлять 16% від огульного збору овочів, і 30% з них ідуть на консервне виробництво; зелень (шпінат, спаржа та ін.) становить 8% від овочевого збору і 80% з них консервуються. Такий самий приблизно відсоток консервне виробництво ПАСШ споживає з деяких порід фруктів та

ягід. Виробництво фруктових консервів у ПАСШ за найголовнішими видами визначається для 1925 р. такими числами:

	В тис. ящиків по 24 банки в кожн.	Вартість в тис. доларів
Яблука	3.254	6.492
Абрикоси	2.088	7.668
Ягоди	2.078	8.912
Чорна смородина	637	2.112
Малина	462	2.338
Суміш смородини з ма- линою	386	1.539
Інші	593	2.924
Черешні	1.487	7.253
Фрукти	914	6.972
Виноград	97	330
Маслини	691	4.311
Персики	10.526	38.562
Груші	3.880	20.898
Сливи	601	1.886
Інші	608	1.839
Разом	28.293	114.034

Зведення споживаних плодоовочевих консервів в ПАСШ складено на підставі останніх даних журналу „Американская пищевая промышленность“¹⁾, що видається при Амторгу. За останні 30 років зріст споживання продуктів цієї категорії дійсно велетенський. 1899 р. душове споживання фруктових консервів становило 2½ англійських фунтів, а овочевих консервів — 10 англ. фунт., 1927 р. душове споживання фруктових консервів зросло до 10½ англійських фунтів, збільшилось понад 4 рази, а овочевих консервів — 28 англ. фунт., збільшилось майже в 3 рази. Споживання місцевих сушених фруктів також дуже зросло: для 5 основних видів сухих фруктів, за які є статистичні дані, а саме: слива, озюм, абрикос, персик, смородина — середнє споживання на душу становило 1900 р. — 1,2 англ. фунт., а 1927 р. — 6,4 англ. фунт., збільшення понад 5 разів, причому слід відзначити, що це збільшення сталося майже виключно через споживання процесованих фруктів.

В частині споживання овочі обчислено, що щорічне споживання свіжої овочі в ПАСШ на душу становить 300 фунт., з них близько 46 — в консервованому вигляді. В ПАСШ обертається на ринках близько 15 видів овочевих консервів, головні з них такі: баклажани, кукурудза і горошок. Головна причина такого величезного розвитку споживання овочевих консервів в ПАСШ, як відзначає зазначений журнал, є розвиток масового виробництва, що дало змогу випускати продукт не тільки високого стандарту, а й досить дешевої ціни. Уміння консервувати не тільки дало змогу для широких мас людности споживати нетривкі фрукти та овоч протягом усього року, незалежно від сезону, а й дало змогу діставати їх в недоступних попередю для фруктового та овочевого ринку місцях.

¹⁾ № 19, березень 1931 р., стор. 55.

За такого високого рівня плодоовочевої консервної промисловости вплив її на сировинну продукцію виявляється і кількісно і якісно. Збори плодів та овочі щороку зростають, а останні роки поряд з політикою скорочення засівної площі під зернові культури, вживається заходів до насадження плодоовочевих культур на площах, що звільняються від зернових культур. І це не зважаючи на величезні розміри продукції і внутрішнього споживання, і не залишається, здається, жодних сподіванок на дальше збільшення плодоовочевої консервної продукції. Очевидно, відчувається, що границя насичення ні внутрішнього, ні тим більше світового ринку далеко ще не досягнута.

Але ще важливіший вплив американської плодоовочевої консервної промисловости, що дедалі ширше розгортається, на садівництво та городництво щодо якості. Тут повторюється досвід американської зернової продукції. Як відомо, в міру зростання значення американського зерна, переважно пшениці, на світовому хлібному ринку зернова продукція ПАСШ дедалі більше різними непомітними шляхами й засобами пристосовувалась до потреб млинарської промисловости і дедалі більше стандартизувалась, досягши нарешті границі зразкової і занадто спрощеної стандартизації. Таке саме замовлення на стандартизацію плодоовочевих культур дається тепер американському садівництву та городництву широким розмахом американської плодоовочевої консервної промисловости, і є підстави вважати, що й це замовлення буде виконано за такий самий короткий час, за який американське сільське господарство виконало замовлення на стандартизацію зернових культур. В усякім разі за останні роки в ПАСШ спостерігається дуже важливі успіхи стандартизації плодоовочевих культур.

Догнати й випередити ПАСШ у плодоовочевій консервній справі—завдання не легке, але його, звичайно, можна розв'язати за досить короткий час. Проте, плянове широке розгортання цієї галузі промисловости, що настирливо провадиться в життя і вже перевищено на третьому році п'ятирічки, і на кінець п'ятирічки буде перевиконано вдвоє або втричі,—може бути запорукою того, що ми в цій галузі промисловости неухильно прямуємо по лінії значного зростання зазначеної продукції. Плодоовочева консервна продукція будується за експортними типами, переважно на вимоги англійського ринку, що границя його насичености навряд чи буде досягнута навіть в далекому майбутньому. Пристосування внутрішнього споживання до експортних вимог є тепер директивне правило для всякого виробництва, розрахованого одночасно і на внутрішній і на зовнішній ринки. Але зрушення до широкого розгортання нашого плодоовочевого консервного виробництва виходить не від сприятливих умов експорту, а від незвичайно широких перспектив зросту внутрішнього споживання.

На кінець п'ятирічки, за початковим пляном, загальний виробіток консервів у Союзі по всіх підприємствах—державних, кооперативних і зв'язаних з іншими виробництвами, становитиме приблизно 950 млн. банок, в 7,5 рази більше від продукції 1927-28 року, що не перевищувала 125 млн. банок. Але за контрольними цифрами Союзконсерву виробіток тільки державних підприємств 1931 р. намічається на 600 млн. банок, більше проти початкового пляну на 158%. Для української промисловости ми маємо такі контрольні цифри Наркомпостачання: виробіток рибних консервів становив 1929-30 р. 12.617 тис. умовн. банок, в окремому кварталі—6.000, за весь 1930 р.—16.671 тис. банок; 1931 р. передбачається виробити: в першому кварталі—4.500, у другому кварталі—10.000, у третьому кварталі—14.000, в четвертому кварталі—9.500, а за весь рік 38.000 тис. банок. Овочевих консервів виготовлено 1929-

1930 р.—9.695 тис. банок, в окремому кварталі—5.500, а за весь 1930 р.—13.402 тис. банок. Вкладення нових капіталів в українську консервну промисловість становить за поданими контрольними цифрами такі: 1929-30 р. 110 тис. крб.; в окремому кварталі—588 тис., за весь 1930 р.—22.500 тис., а за 1931 р.—19.525 тис. крб., з них на нове промислове будівництво 16.050 тис. крб.

Із поданого очевидно, що плодоовочева консервна промисловість на Україні будується майже вся заново, причому будується надто широко, відповідно до того величезного значення, що набирає консерв у харчуванні людности. Без консервної промисловости фрукти, ягоди та овоч доступні для більшости людности лише протягом короткого осіннього періоду, і то не скрізь. А коли консервна промисловість розвивається, фрукти та овочі входять у щоденний харчовий пайок людности в кожную добу року і по всіх місцевостях, постачаючи для організму дорогоцінні для нього вітаміни. В цьому розумінні особливої ваги набирає баклажанний консерв, де багато вітамінів. Але баклажанне пюре не зберігає всіх вітамінів у нерозкладеному вигляді і тому в Америці вже давно почали виготовляти баклажанну пасту, як консерв стійкіший щодо зберігання вітамінів С.

У нас тільки 1931 року почали цю справу, що має багато дати у майбутньому, особливо консервування зелени та стручкових рослин; і вже тепер можна напевно сказати, що цій продукції забезпечується широкий розвиток, коли запезпечити її потрібною сировиною. А взагалі можна без помилки сказати, що для плодоовочевої консервної промисловости на Україні забезпечено всі шанси найширшого розвитку, якщо справа про безперебійне і достатнє постачання сировини для підприємств буде своєчасно розв'язана. Для цього треба звичайно подбати про утворення міцної сировинної бази, яку найкраще можна утворити в раціонально влаштованих радгоспах, чим і пояснюються великі витрати Укрконсервтресту на радгоспне будівництво. Отже, можна вважати, що зв'язок між консервним виробництвом, що будується плановим порядком і нашим сільським господарством, спеціально садівництвом і городництвом, цілком налаштовано, і взаємини між цими двома галузями народного господарства забезпечено.

Розсунуті рямки масового споживання плодоовочевих консервів висувають питання про роздрібні ціни на ці продукти; якщо їх помітно знизити, то через те збільшиться споживання і це стимулюватиме дальше форсування виробництва. Зниження цін на консервну продукцію стоїть перед нашими плановими органами як постійне чергове завдання, і провадиться такими самими способами й заходами, як і в інших галузях промисловости. Але тут є ще один момент—здешевлення продукції, певна раціоналізація тари. Заміна бляшаної банки, непридатної для повторного вживання, скляною банкою, що теж герметично закривається і її можна вживати багато разів для зберігання консервів, це давно вже висувається як дуже раціональний захід до здешевлення продукції. А в нас до цього ще додається міркування про те, що виробництво бляшанок забирає багато дуже цінного для нашої промисловости і іноді дефіцитного металю. За останній рік у нас енергійно почали заводити цей спосіб, який, звісно, незабаром вплине і на здешевлення консервної продукції і збільшення її споживання¹⁾.

¹⁾ Сама скляна тара далеко дорожча проти бляшаної, але скляну тару можна пускати кілька разів в обіг, тому вона остаточно виходить дешевша проти бляшаної. Проте потреба одночасних витрат на придбання скляної тари змушує консервну промисловість частково замінити бляшану й скляну тару найдешевшою—дерев'яною (бочковою) тарою.

Загальний висновок з усього зібраного й дослідженого матеріалу такий: перспективи споживання кондитерсько-консервної продукції на Україні найближчими роками виключно широкі і дуже сприятливі для нової промисловості; навряд чи знайдеться ще одна галузь виробництва для якої був би так розчищений шлях розвитку дедалі більшим попитом на його продукцію; плянове розгортання зазначеного виробництва викликає певні взаємини між цим виробництвом і тими дільницями сільськогосподарства, що продукують сирові матеріали для зазначеного виробництва, підіймаючи товарність цієї сільськогосподарської сировинної продукції і допомагають її стандартизації. Отже, накреслені широкі перспективи споживання кондитерсько-консервних продуктів на Україні спрямовують по лінії прогресу багато галузей народного господарства і допомагають раціональній організації харчової справи.

(Закінчення в слідуючому номері).

Від редакції.

Коли ця стаття була вже складена, з'явилася відозва ЦК і Раднаркому про розвиток легкої і консервної промисловості. ЦК і Раднарком у своїй відозві відзначає, що величезні успіхи будівництва соціалізму супроводяться підвищенням потреб робітничої класи в продуктах харчування, а також підвищенням вимог до їхньої якості.

Многомільйонові втягнення робітників у промисловість, зростання людності міст і створення нових навколо соціалістичних велетнів ставить величезні вимоги до громадського харчування. Щоб забезпечити в цих умовах постачання трудящим продуктів харчування і рішуче поліпшити робітниче постачання — говорить відозва — невідкладною konieczністю є докорінна реконструкція старих і будівництво нових підприємств м'ясної і консервної промисловості на основі найліпшого поєднання високої техніки новітніх м'ясо-комбінатів і консервних заводів з соціалістично-організованою навколо них сільськогосподарською сировинною базою.

Не зважаючи на чималі успіхи консервної промисловості, останні проте далеко недостатні „з погляду тих завдань, що встають у зв'язку із зміненою обстановкою“.

Технічний рівень консервної промисловості низький. Рівнобіжно з тим відстає сировинна база. Все це являє собою „одну з головних причин труднощів в справі постачання робітникам м'яса, рибних продуктів та городини“.

Відозва, що являє собою дієву програму, конкретно встановлює шляхи створення й розвитку як сировинної бази, так і консервної промисловості. Чітко позначені терміни початку і кінця будівництва намічених об'єктів, конкретно намічена програма постачання дій промисловості сировини і визначені вимоги, що їх ставить розгортувана консервна промисловість до радянського машинобудівництва. Консервна промисловість на ґрунті своєї переозброєної технічної бази, і використавши всі досягнення сучасної техніки і спираючись на соціалістично організовану сировинну базу, повинна на задум відозви забезпечити „цілковите задоволення поширених вимог робітничої класи“. Відозва ЦК — програма потужного розвитку м'ясної і консервної промисловості на високо організованій соціалістичній сировинній базі являє собою документ величезної політичної ваги.

Завдання всіх партійних, професійних, радянських, організацій і всієї суспільності мобілізувати всі свої сили, і з більшовицькою упертістю і настійністю ще більше пошляти темпи та на основі розгорнутого соціалістичного й ударництва, добутися цілковитого виконання бойового завдання ЦК і Раднаркому.